

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TAMPEREELLE, NÄÄS!

Lasten osallisuus kulttuurisalkun suunnittelussa

Sirpa Mannila

Maisa Sillanpää

Opinnäytetyö
Syyskuu 2017
Sosionomi

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosionomikoulutus

MANNILA, SIRPA & SILLANPÄÄ, MAISA:
Tampereelle, nääs!
Lasten osallisuus kulttuurisalkun suunnittelussa

Opinnäytetyö 54 sivua, joista liitteitä 5 sivua
Syyskuu 2017

Toiminnallisen opinnäytetyön aiheena oli lastenkulttuuripaketin suunnittelu ja toteutus yhdessä erään tamperelaisen päiväkodin pienryhmän kanssa. Tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä lasten kanssa uusi kulttuuripaketti kunnallisen lastenkulttuurikeskuksen käyttöön sekä tutkia lasten osallisuuden toteutumisen mahdollisuuksia lastenkulttuurin tuottamisessa. Toiminnallisella tutkimuksella korostettiin lasten roolia ja osallisuutta heille suunnattujen kulttuuripalveluiden tuottamisessa. Teoreettisen viitekehyksen muodostavat osallisuus ja kulttuurikasvatus.

Tutkimusote oli laadullinen eli kvalitatiivinen. Tutkimusmenetelmänä olivat osallistuva havainnointia, sadutus sekä tapaamiskertojen dokumentointi äänittämällä. Tapaamisiin osallistui seitsemän 3–5-vuotiasta lasta, ja tapaamiskertoja oli kuusi. Lisäksi oli yksi kerta, jolloin toteutettiin pelkkää havainnointia. Tapaamiskerroilla käsiteltiin luovien menetelmien avulla aihetta Tampere ja tamperelaisuus. Lasten suunnitteleman materiaalin pohjalta suunniteltiin ja toteutettiin kulttuurisalkku osaksi Kulttuurikeskus Rullan jaettavaa materiaalia.

Opinnäytetyön työn tulokset osoittavat, että kulttuurisalkun tuottaminen yhteistyössä lasten kanssa on mahdollista, kun aikuinen työskentelee käyttäen tilannetajua ja hänellä on kykyä nopeasti tarttua lasten ehdotuksiin ja toimintaan. Lapsien aito kuuleminen ja vuorovaikutus vahvistavat lasten ymmärrystä siitä, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa. Valmiissa kulttuurisalkussa osallisuus näkyy runsaassa vaihtoehtojen määrässä sekä sisällön muokattavuudessa.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme of in Social Services

MANNILA, SIRPA & SILLANPÄÄ, MAISA:
Let's Go to Tampere!
Children's Participation in Designing a New Cultural Suitcase

Bachelor's thesis 54 pages, appendices 5 pages
September 2017

The purpose of this functional thesis was to produce a cultural suitcase for children. The cultural suitcase was produced in co-operation with a small group from a kindergarten located in Tampere. The purpose was to design and implement a new cultural suitcase with a group of children for Children's Cultural Center maintained by the city. The aim was also to explore how children's implication can be realized when producing cultural services for children. This study highlights the role of children and their participation when producing cultural services. The theoretical framework is built on participation and cultural education.

The study was qualitative in nature and the methods were participatory observation, storycrafting and recording every meeting with the small group of children. The children of 3-5 years participating in the study met six times. In addition to these meetings, there was a single meeting scheduled merely for observation. In these meetings the theme, Tampere, was worked on using different kinds of creative methods.

The results show that producing a cultural suitcase with children is possible when an adult works with discretion and she has the ability to quickly adapt to the children's suggestions and actions. The adult should also have the ability to catch suggestions given by children. In the final cultural suitcase children's participation can be seen in the multiple possibilities of options and in the adaptability of its contents.

Key words: cultural education, participation, enabling

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	LASTEN OSALLISUUS	7
	2.1 Näkökulmia osallisuudesta	7
	2.2 Osallisuus lasten oikeutena.....	8
3	OSALLISUUS PÄIVÄKODISSA	10
	3.1 Yhteisöllisyys.....	10
	3.2 Vuorovaikutus aikuisten ja lasten välillä.....	11
	3.3 Lapsi aktiivisena toimijana	11
	3.4 Osallisuuden tasot	12
4	KULTTUURIKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	15
	4.1 Kulttuuri ja kulttuurikasvatus	15
	4.2 Kulttuurikasvatus varhaiskasvatuksessa.....	16
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
	5.1 Tavoite ja tutkimuskysymys	19
	5.2 Tutkimusmenetelmät	19
	5.3 Aineiston analyysi.....	21
	5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	22
6	IDEASTA TOTEUTUKSEEN.....	24
	6.1 Työn taustaa.....	24
	6.2 Ideointi ja suunnittelu	25
	6.3 Prosessin eteneminen.....	26
	6.4 Kulttuurisalkun suunnittelu lasten kanssa.....	27
7	LASTEN OSALLISUUDEN MAHDOLLISTAMINEN LASTEN KULTTUURIPALVELUJEN TUOTTAMISESSA	29
	7.1 Aikuisten tilannetaju	29
	7.2 Lasten kiinnostuksen kohteet.....	30
	7.3 Lasten kuuleminen.....	33
8	LASTEN OSALLISUUDEN NÄKYMINEN TUOTETUSSA KULTTUURISALKUSSA	34
	8.1 Lasten valitsevat kohteet kulttuurisalkussa	34
	8.2 Kulttuurisalkun tarinoiden muodostuminen	35
	8.3 Kohteiden leikit syntyivät lasten kanssa toimiessa.....	36
	8.4 Lasten osallisuuden mahdollistuminen Tampereelle, nääs- kulttuurisalkussa	37
9	LAPSET MUKANA TOIMINTAKERTOJEN ARVIOINNISSA.....	38
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	40
11	POHDINTA.....	44

LÄHTEET	46
LIITTEET	49
Liite 1. Infokirje vanhemmille.....	49
Liite 2. Toimintakertojen aiheet	50
Liite 3. Kulttuurisalkun esittely.....	51

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia lasten osallisuutta ja sen mahdollistamista kunnallisen lastenkulttuurin tuottamisessa. Tarkoituksenamme on tuottaa yhdessä lasten kanssa Tampereen kaupungin hallinnoimalle lastenkulttuurikeskus Rullalle uusi kulttuuripaketti täydentämään heidän monipuolista valikoimaansa. Rullan kautta ilmaiseksi lainattavien lastenkulttuuripakettien kysyntä on ollut suurta, erityisesti uusimpien tuotteiden kohdalla. Jo olemassa olevat kulttuuripaketit ovat konkreettisia salkkuja, joissa on materiaaleja eri taide- tai kulttuurimuotojen käsittelyyn lasten kanssa. Paketteja on muun muassa Runomatka, jossa on runoja ja kuvia, sekä tuorempi Tanssipolku, jossa tuo lasten lähelle erilaiset tanssityylit eri aikakausilta musiikkeineen ja tanssiohjeineen.

Idea opinnäytetyölle syntyi kiinnostuksestamme luovien menetelmien käyttöön varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyössämme korostuu lasten osallisuutta ja heidän mukaan ottamisen lasten kulttuuripalvelujen suunnittelussa. Työskentelytavassamme huomioimme uuden Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, joka on Opetushallituksen varhaiskasvatuslain perusteella antama varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Sen mukaan laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, joiden pohjalta varhaiskasvatusta toteutetaan. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä kuvataan Vasussa oppimisen alueiksi. Oppimisen alueet ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytyneen pedagogisen toiminnan suunnittelussa sekä toteuttamisessa yhteistyössä lasten kanssa. Nämä alueet eivät ole erikseen toteutettavia, irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä on tarkoitus yhdistellä ja soveltaa lasten mielenkiinnon kohteet ja osaaminen huomioiden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016.)

Opinnäytetyömme pääteema on kulttuurikasvatuksessa, valmiissa kulttuuripaketissa tulemme huomioimaan, että sen sisältö on monipuolisesti eri oppimisalueet huomioon ottava. Kulttuuripaketin tekemisen lisäksi tutkimme lasten osallisuuden mahdollistumista työn eri vaiheissa. Tutkimuksen aikana mittaamme omaa toimintaamme lasten osallisuuden tukijoina sekä sitä, miten lasten osallisuus näkyy valmiissa työssä. Opinnäytetyömme tuottaa siis valmiin kulttuuripaketin lisäksi Rullan käyttöön myös tietoa siitä, kuinka lasten osallisuus mahdollistuu materiaalien suunnittelussa.

2 LASTEN OSALLISUUS

2.1 Näkökulmia osallisuudesta

Olemme nostaneet esiin opinnäytetyötämme tukevia osallisuuden näkökulmia, joissa korostuu lapsi toimijana, vuorovaikutus ihmisten välillä, valintojen tekeminen sekä yhteisöllisyys. Toimijuus käsitteessä tiivistyy aktiivinen, osaava ja luova yksilö, joka on jatkuvasti vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Myös aloitteellisuus, kyky esittää omia mielipiteitä ja pyytää apua näkyvät lasten toimijuudessa. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 43.)

Lasten osallisuuden määrittely ei ole yksiselitteistä. Osallisuus on moniulotteinen ja tulkinnanvarainen käsite, sillä se liittyy kaikkeen lapsen toimintaan ja vaihtelee erilaisissa tilanteissa. (Lehtonen 2014, 17-18.) Yleisesti osallisuus nähdään perustuvan vahvaan vuorovaikutukseen, yhteiseen toimintaan, vapaaehtoisuuteen sekä aitoon dialogiseen ja tasavertaiseen suhteeseen ihmisten kesken (Turja 2010, 46). Tiina Piironen (2007, 5) myös toteaa, että osallisuuden määrittely käsitteenä ei ole helppoa. Hänen mukaansa osallisuus syntyy tunnekokemuksesta saada päättää ja vaikuttaa (Piironen 2007, 5; Turja 2010, 29). Varhaiskasvatuksessa pienten lasten osallisuus näkyy arkisissa kohtaamisissa, valintatilanteissa ja yhteiseen toimintaan vaikuttamisella (Leinonen 2014, 19). Osallisuus tukee lasta omatoimisuuteen sekä muiden auttamiseen. Sitä myötä lapsi oppii myös vastuullisuutta. (Venninen, Leinonen & Ojala 2010, 17.)

Usein osallisuus ja osallistuminen menevät käsitteinä sekaisin. Osallistuminen on toiminnassa mukana olemista, mutta sen järjestämisessä osallistuja ei välttämättä ole ollut lainkaan mukana (Piironen 2007, 5). ”Osallisuus taas tarkoittaa sitä, että itse sitoutuu johonkin toimintaan ja haluaa vaikuttaa asioiden kulkuun sekä ottaa vastuun myös seurauksista (Piironen 2007, 5)” Osallisuus on osallistumista laajempi käsite ja sen taustalla on tunne (Fonsén, Heikkä & Elo 2014, 82). Osallisuutta viitataan paikoin myös lapsilähtöisyyden synonyymiksi. Osallisuus on kuitenkin laajempi, koko yhteiskuntaa käsitävä yhteisöllisyyteen viittaava termi, kun lapsilähtöisyydessä korostuu lapsi yksilönä. (Stenvall & Seppälä 2008, 4.)

Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla osallisuuden mahdollistajana tulee olla tietoa ja ymmärrystä siitä, miten lasten osallisuus saadaan toteutumaan päiväkodin arjessa (Lehtonen 2014, 18). Turjan (2010, 33) mukaan lapsia osallisuuteen kutsuttaessa aikuisten tulisi jo eettisistäkin syistä pitää huolta, että lasten kuuleminen ja toiminta johtavat siihen, että he näkevät aikuisten ottavan vakavasti heidän ajatuksensa, ja lapsien ehdotukset näkyvät käytännössä. Kasvattajan rooli on osoittaa aitoa kiinnostusta, kuunnella aktiivisesti, rohkaista ja huomioida lapsia ilmaisemaan ajatuksiaan ja mielipiteitään (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 82). Lasten kuuleminen ja arvostava kohtaaminen vahvistavat lapsen osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 24). Lasten osallisuuden arvostaminen tukee myös lasten sosiaalista ja emotionaalista kehitystä. Lisäksi se edistää terveen itsetunnon ja myönteisen oppimisasenteen kehittymistä (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 82).

2.2 Osallisuus lasten oikeutena

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa on pyritty antamaan lapsille mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihin ja mahdollisuus tehdä omia valintoja. (Lehtonen 2014, 17-18; Turja 2011, 47.) Tähän velvoittaa varhaiskasvatuslaki, jonka mukaan varhaiskasvatuksen tarkoituksista yksi näkökulma on "varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin (Varhaiskasvatuslaki 2a §, 580/2015)". Uusi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on tullut voimaan 1.8.2017. Se ei ole vain ohjaava asiakirja vaan oikeudellisesti velvoittava määräys. Varhaiskasvatus on palveluna lasten tas-arvoa edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä, lapsen osallistumisen ja vaikuttamisen taitojen tukeminen kuuluu sen tehtäviin. Osallistuminen varhaiskasvatukseen on lapsen oikeus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8, 14, 24.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa nostetaan esiin, että lapsella on oikeus omaan mielipiteeseen ja se tulee ottaa huomioon hänen ikä ja kehitystaso huomioiden. Lapsen vastuullisuus huomioidaan artiklassa 13, jossa todetaan, että lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, mutta sillä ei saa loukata muiden oikeuksia. Lisäksi lapselle tulee antaa huolenpitoa ja suojelua. Sopimuksen mukaan lapsille tulee myös jakaa tietoa, joka tukee hänen kehitystä ja hyvinvointiaan. (Asetus lapsen oikeuksista). "Lasten oikeus osallisuuteen on yksi tärkeimpiä lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteista (Savolainen 2009)." Tulee kuitenkin huomioida, että mielipiteen kuuleminen ei ole riittävää osalli-

suuden toteutumiselle vaan se pitää näkyä leikeissä ja askareissa päivittäin (Savolainen 2009).

3 OSALLISUUS PÄIVÄKODISSA

3.1 Yhteisöllisyys

Osallisuus varhaiskasvatuksessa voidaan esimerkiksi jakaa alakäsitteisiin osallisuus arjessa, osallisuus sosiaalisissa suhteissa ja osallisuuden kokemukset. Osallisuudessa, arjessa lapsi nähdään toimijana päiväkodin arkisissa tilanteissa, sekä päivärutiinien aikana. Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2016, 20) todetaan, että lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeistä on kokemus yhteisöön kuulumisesta sekä vertaisryhmän olemassaolo. Yhteisöllisyys mahdollistuu toimintakulttuurin muuttumisen kautta. Stenvall & Seppälä (2008, 38) toteavat, että ympäristössä, jossa lasten ajatukset kuullaan ja huomioidaan, yhteisöllisyyden kokemus vahvistuu. Uudenpien osallisuuden tutkimuksien näkökulmissa on huomioitu yhteisöllisyyden sekä arjen yhteisten merkitysten synnyttävän yhteisön (Stenvall & Seppälä 2008, 7). Asioihin vaikuttamisen ja osallistumisen myötä lapset kehittävät yhteisöä, jossa he oppivat sanomaan mielipiteensä, mutta myös kuuntelemaan muita sekä neuvottelemaan (Turja 2007, 171).

Osallisuuden toteutuminen ei voi edetä vain aikuisen näkemyksen mukaan. Kasvattajien tulee huomioida lasten erilaisuus ja se, että myös lasten kokemukset peilautuvat heidän aiempiin kokemuksiinsa, ajatteluunsa ja omaan suhtautumiseensa eri asioihin. Aikuisten tehtävänä on löytää lasten luontaisia tapoja ilmaista itseään ja mielipiteitään. On tärkeää kannustaa lapsia osallisuuteen, mutta ensisijaisesti tulee arvostaa lapsuutta ja heidän erilaiset tapansa osallistua tulee ottaa aina huomioon. (Piiroinen 2007, 6-7.) Vaikka osallisuus liittyy vahvasti yhteisöllisyyteen, tulee ymmärtää, että osallisuus ei ole vain osallistumista. Lapselle tulee antaa mahdollisuus vetäytyä omaan rauhaan tai seurata muiden toimintaa. Lapsi voi tuntea itsensä osalliseksi, vaikka ei konkreettisesti osallistu toimintaan. (Lehtonen 2014, 19.) Lapsille tulisi antaa mahdollisuus osallistua toimintaan tilannekohtaisen tunteen mukaan. Tällöin toteutuu osallisuudessa merkittävä vapaaehtoisuus ja valinnan mahdollisuudet. (Turja 2010, 29.)

3.2 Vuorovaikutus aikuisten ja lasten välillä

Vuorovaikutus ja yhteinen toiminta ryhmässä ilmenevät osallisuutena sosiaalisissa suhteissa, jossa vallitsee tasa-arvo kaikkien lasten ja aikuisten kesken. Osallisuutta kokemuksena kuvastavat lasten henkilökohtaiset kokemukset osalliseksi tulemisesta päiväkodissa. (Lehtonen 2014, 18.) Osallisuuden kautta lapsille kehittyy ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta sekä valintojen seurauksista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30). Lasten osallisuus ei kuitenkaan tarkoita päätösvallan ja vastuun siirtämistä lapsille vaan aikuinen on asettamassa rajoja ja tukemassa lapsia ottamaan vastuuta itsestään kehitys- ja ikätasonsa mukaisesti. (Piironen 2007, 6.) ”Mitä nuorempa lapsi saa omalle kehitystasolleen sopivaa vastuuta, sitä helpompi hänen on myöhemmässä elämässään osallistua ja vaikuttaa (Piironen 2007, 6).” Osallistumisen ja vaikuttamisen taidot vahvistuvat lasta arvostavan kohtaamisen myötä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 24).

Lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta vahvistavat osallisuutta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30). Lasten mielipiteiden kuuluminen tuo myös usein erilaista tietoa, jota aikuisten kesken ei synnyisi (Lansdown 2010, 5). Kun lapset ja henkilöstö suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä, lapset oppivat vuorovaikutustaitojen lisäksi yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 24). Lisäksi lapsi saa tunteen, että hänen näkemyksillään on merkitystä, kun aikuinen pysähtyy kuulemaan häntä. On eettisesti tärkeää, että lapsen kuuleminen johtaa toimenpiteisiin. Mikäli lapsen ehdotuksia ei voida toteuttaa, aikuisen tulee pystyä selittämään, miksi näin ei voida tehdä. (Turja 2011, 33.) Kun lapset ovat mukana suunnittelussa, heille on hyvä kertoa, mihin kaikkeen he voivat vaikuttaa ja olla päättämässä sekä mikä heidän roolinsa on siinä (Lansdown 2010, 12). Aikuisen vastuuna on kohtuullistaa lasten suunnitelmia, mikäli ne lähtevät epärealistisiksi (Bae 2009, 394).

3.3 Lapsi aktiivisena toimijana

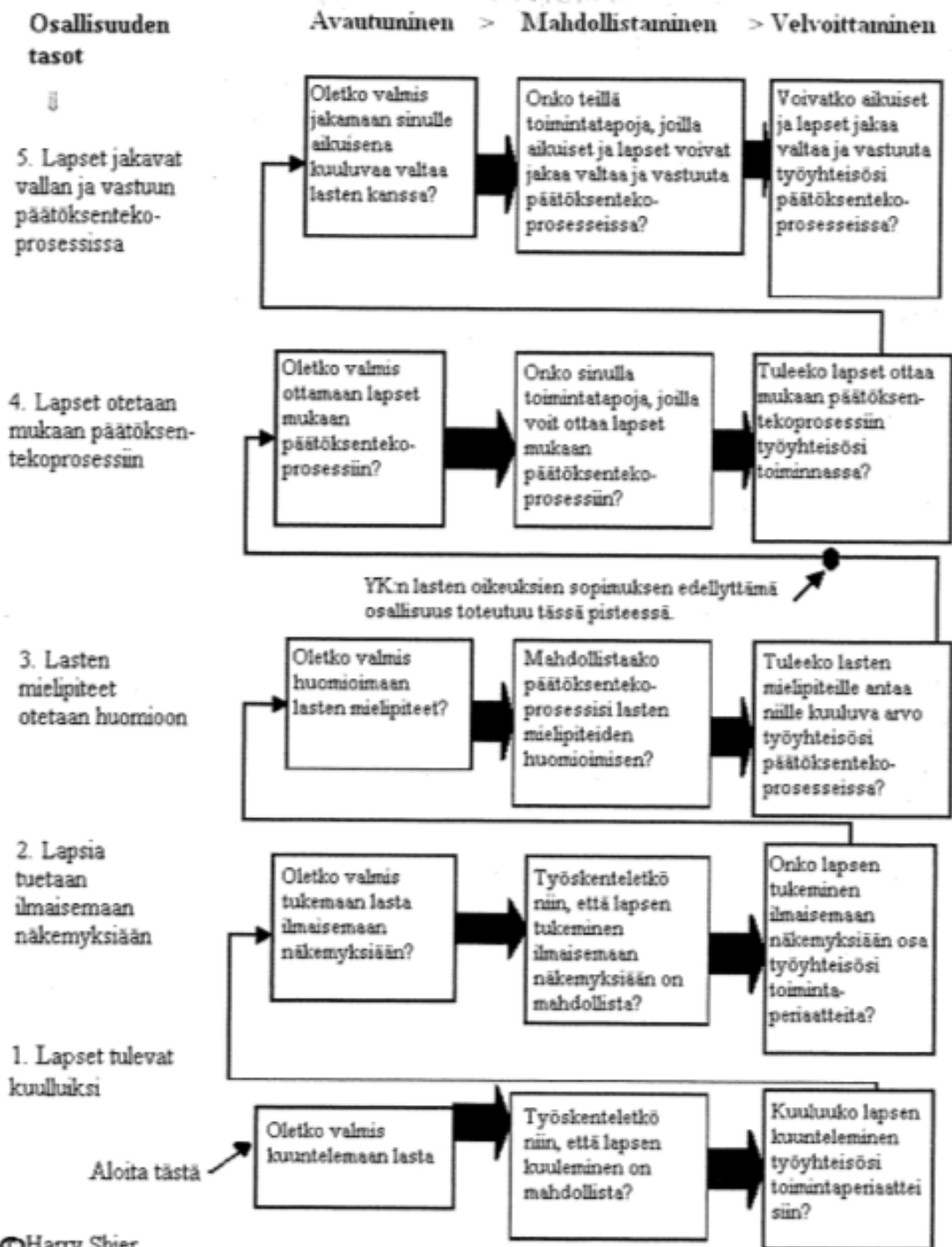
Osallisuus on edellytys sosiokulttuurisen oppimiskäsityksen mukaiseen varhaiskasvatustyöhön (Turja 2011, 26). Sosiokulttuurisessa oppimiskäsityksessä korostuu vuorovaikutus lapsen ja ympäristön välillä sekä lapsen sitoutuminen yhteiseen toimintaan ja

tehtäviin. Lisäksi tulee tukea lapsen aktiivista osallistumista yhteisön toimintaan ja luoda vertaisoppimisen mahdollisuuksia. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 26.) Opinnäytetyössämme lapset ovat aktiivisia toimijoita, joita tuemme tuomaan esiin omat näkemykset, mielipiteet ja kuitenkin kuuntelemaan ja oppimaan myös muilta. Uusi Vasu pohjautuu oppimiskäsitykseen, jossa lapsi nähdään aktiivisena toimijana, joka kehittyy ja oppii vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Lapset oppivat tutkimalla ja ottamalla mallia muista. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 20). Osallisuus toteutuu, kun lapsi pääsee osallistumaan aktiivisesti ja aloitteellisenä toimijana omaan oppimiseensa vuorovaikutuksessa lapsen ja fyysisen sekä sosiaalisen ympäristön välillä (Lehtonen 2014, 17; Turja 2011, 47). Myös Lansdown (2010, 13) näkee osallisuuden toteutumisen pohjana aikuiset, jotka näkevät lapset aktiivisina toimijoina.

3.4 Osallisuuden tasot

Osallisuuden toimintaa ohjaavia malleja on useita. Yksi yleisesti Suomessa käytetty malli on Harry Shierin Osallisuuden tasot (Pathway to participation). (Lehtonen, 2014, 21.) Shier käytti polkua avuksi hankkeessa, jonka tarkoituksena oli edistää lasten osallisuutta, tasa-arvoa sekä inklusioita luovuuden ja taidetyöpajojen avulla. Hanke perustui YK:n lastenoikeuksien sopimukseen, jonka mukaan lapsella on oikeus lepoon, leikkiin, vapaa-aikaan sekä itseilmaisuuksiin taiteen ja kulttuurin kautta. (Lehtonen, 2014, 21.) Käytämme Shierin osallisuuden tasoja työssämme arvioidessamme, kuinka lasten osallisuus näkyy ja tulee huomioituksi toiminnan eri vaiheissa. Shierin kehittämän mallin tarkoituksena on tarjota osallisuuden mahdollistajille näkökulmia tarkastella osallisuutta eri vaiheissa (Shier 2001).

Shierin malli perustuu viiteen osallisuuden tasoon, joita voidaan tarkastella kolmen sitoutumien vaiheen kautta (Kuvio 1). Nämä ohjaavat niin yksilöä kuin organisaatioita vanhoista rakenteista kohti uutta, mahdollistamaan osallisuuden ja sitä myötä sitoutumaan uuteen toimintamalliin. Sitoutumisen vaiheista avautuminen tapahtuu jokaisella tasolla heti, kun työntekijä on valmis sitoutumaan ja muuttamaan vanhoja toimintatapoja. Tämä on vasta avaus kohti toimintaa. Toinen vaihe eli mahdollistaminen tapahtuu silloin, kun luodaan mahdollisuus muuttaa toiminta- ja menettelytapoja. Lopulta organisaation sekä henkilöstön tulee sitoutua toimintaan, jolloin osallisuuden taso on velvoite. (Shier 2001.)

KUVIO 1. Shierin osallisuuden tasomalli (suom. Lehtonen 2014, 23)

Osallisuuden ensimmäisellä tasolla lapset tulevat kuulluksi, jolloin keskitytään vuorovaikutuksen kehittämisen ensimmäisiin askeliin. Polun ensimmäiset askeleet lähtevät siitä, että lapsen kuuleminen avautumisen kautta mahdollistetaan. Kun aikuiset ja työyhteisö ovat velvoittumisen kautta muokanneet työyhteisön asenteet, voidaan varmistaa,

että lapsi saa aikuisen huomion ja mahdollisuuden ilmaista itseään. Toisella tasolla lapsia tuetaan ilmaisemaan omia mielipiteitään. Lapsia ei vain kuulla vaan aikuisten tehtävänä on varmistaa ja taata riittävin resurssein, että lapset oppivat ilmaisevaan mielipiteensä. Polun kolmannella tasolla lasten mielipiteet otetaan huomioon. Tässä aikuisten tulee huomioida lasten mielipiteet, mutta tarkoituksena ei ole toimia aina lapsen tahdon mukaan. Tällä tasolla on aikuisten vastuulla tehdä lapsille tietäväksi, että heidän mielipiteensä huomioidaan, mutta on tilanteita, jolloin tulee huomioida myös muiden lasten ajatuksia sekä toimia aikuisen näkemyksen mukaan. Lapset ovat mukana päätöksentekoprosessissa neljännellä tasolla. Viidennellä tasolla osallisuuden toteutumiseksi aikuisten tulee jakaa valtaa ja vastuuta lasten kanssa. (Shier 2001, 111-115.) Shierin mallissa voidaan vaihdella tasoja tilanteen mukaan. Kasvattajan ammattitaitoa tarvitaan siinä, että lapset saavat mahdollisuuden osallisuuteen kehityksensä ja ikätasonsa mukaisesti. Osallisuuden tasot voivat vaihdella vuorovaikutustilanteesta riippuen. Varhaiskasvatusikäinen lapsi harjoittelee vuorovaikutustaitojaan, kykyään tehdä päätöksiä ja ottaa vastuuta. Siksi tasot eivät vain nouse ja täytyy pysyä josaavutettulla tasolla, tai hakea vauhtia alemmilta. (Venninen ym. 2010, 12).

4 KULTTUURIKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Kulttuuri ja kulttuurikasvatus

Tässä opinnäytetyössä käytetään kattoterminä sanaa kulttuurikasvatus, jolla voidaan tulkita alaa laajemmin ja monipuolisemmin, kuin spesifimmällä termillä taidekasvatus. Kulttuurikasvatus on näkökulma siihen, kuinka kaikkea olemassa olevaa kulttuuria, taiteenaloja, historiaa tai identiteettiä siirretään eteenpäin, niin yksilön kuin yhteisönkin näkökulmasta (Kalhama & Vartiainen 2006, 4-13). Taidekasvatuksen tavoitteena taas on ennen kaikkea antaa välineitä itseilmaisuuksiin, sekä kokemusten ja elämysten vastaanottamiseen (Hakkola, Laitinen, & Ovaska-Airasmaa, 1991, 8, 10-11.)

Sanalla kulttuuri voidaan tarkoittaa asiayhteydestä riippuen useita eri asioita ja kokonaisuuksia. Antropologisessa mielessä sillä määritetään kaikkea inhimillistä toimintaa, mutta monitahoisena toimintana ja ilmiönä sen voidaan myös ajatella sisältävän ulottuvuuden koskien kaikkea tuotettua sisältöä. (Kalhama & Vartiainen 2006, 4). Kulttuurilla voidaan myös ymmärtää keskustelua elämään ja yhteiskuntaan liittyvistä tavoitteista sekä arvopäämääristä: merkittävää on se keskustelu, joka määrittää suhteessa kansalaiskeskusteluihin kaiken sen institutionaalisen kulttuurisen toiminnan muodot, oli kyse sitten politiikasta, tieteestä tai taiteesta. (Karkama 1998, 9.)

Yksi tapa määritellä termiä kulttuuri on ajatella sitä laajana ja demokraattisena määritelmänä, siten että keskiössä on yksilön huomioiva näkökulma. Näin kulttuurikasvatuksen toiminta on suhteessa kulttuurin arkipäiväistymiseen, etenkin silloin kun pohditaan yksilöiden mahdollisuuksia kulttuurisesti mahdollisimman rikkaaseen kokemusmaailmaan. Vaikka kulttuurilla on sekä kollektiivisia, että yksilöllisiä ulottuvuuksia, on kulttuurikasvatuksen ytimessä yksilö. Kulttuurikasvatuksessa toki huomioidaan myös kollektiivinen ulottuvuus, joka on tarkkailun alla erityisesti yhteisöllisten ja yksilöiden välisen vuorovaikutuksen kautta, sillä yksilö on aina sidoksissa myös muihin kuin vain itseään koskeviin yhteyksiin. (Kalhama & Vartiainen 2006, 6.)

Kulttuuriin liittyvä kasvatus mielletään yleisesti kulttuurin siirtämiseksi, näin ajatellen kulttuurikasvatuksen kontekstissa kulttuuri merkitsee tietoisuutta niin omista juurista, ympäristöstä kuin omasta identiteetistäänkin. Kulttuurikasvatus liittyy läheisesti kulttuuri-

tuotantoon niissä tapauksissa, kun toiminnoissa halutaan kiinnittää erityistä huomiota kulttuurisen tietoisuuden lisäämiseen. (Kalhama & Vartiainen 2006, 4,8.) Lastenkulttuurista puhuttaessa tämä kulttuurituotannon rooli korostuu: lastenkulttuurilla tarkoitetaan joko ammattilaisten lapsille tuottamaa taidetta, lasten ja taiteilijoiden yhdessä tuottamaa, tai lasten itsensä tuottamaa taidetta. (Lastenkulttuurikeskusten verkosto Taikalamppu, 2013, 6).

Kulttuurikasvatuksella voidaan tarkoittaa myös kulttuuristen merkitysten tietoista edistämistä, niitä monitahoisia toimintoja, jotka ilmenevät niin arjessa ja elinympäristöisämme, kuin kulttuuritarjontanakin, jolla on kasvatuksellisesti kehittävä tarkoitus. Tämän määritelmän kautta eri kulttuurimuodot nähdään keskenään limittyvinä ja toisiaan täydentävinä näkemyksinä kulttuuriin, kasvatukseen ja itse kasvuun. Kasvatuksellisessa mielessä erilaisissa kulttuurikokemuksissa joko vahvistetaan jo olemassa olevia ja vakiintuneita toimintatapoja, tai luomme uusia. Kulttuuritoiminta voitaisiin näin valjastaa tukemaan yksilöitä kriittisessä reflektiossa, jonka kautta on mahdollista päästä objektiivisen tarkkailuun, muutoin olemme sidoksissa subjektiivisiin ja puolueellisiin päätelmiimme esimerkiksi eri ilmiöistä. (Kalhama & Vartiainen 2006, 7 – 8, 14.)

4.2 Kulttuurikasvatus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa toteutettava kulttuurikasvatus pohjaa YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen, Varhaiskasvatustalakiin, ja käytännön tasolla Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. YK:n lapsen oikeuksien sopimus on lapsia koskeva ihmisoikeussopimus, jonka tärkein tavoite on perusoikeuksien, eli terveyden, koulutuksen, tasa-arvon ja turvan takaaminen jokaiselle lapselle. Sopimuksen 31. Pykälä velvoittaa antamaan lapselle oikeuden lepoon, leikkiin, vapaa-aikaan, sekä taide- ja kulttuurielämään. (YK:n lapsen oikeuksien sopimus.)

Oppimisen alueista jokainen on työstettävissä myös kulttuurisesta näkökulmasta, mutta olennaisin kokonaisuus opinnäytetyömme kannalta on ilmaisun monet muodot. Ilmaisun monet muodot oppimisen alue velvoittaa lasten tavoitteellisen musiikillisen, kuvallisen, sanallisen, sekä kehollisen ilmaisun kehittämiseen, sekä lasten tutustuttamiseen eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen mahdollistaminen edistää lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja, myönteistä minäkuvausta ja esimerkiksi valmiuksia jäsentää sekä ymmärtää ympäröivää maailmaa. Varhaiskasva-

tuksen musiikillisella ilmaisulla pyritään tuottamaan lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistamaan lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on edesauttaa lapsen suhteen kehittymistä kuvataiteeseen, muihin visuaalisiin kulttuureihin, sekä kulttuuriperintöön monipuolisen harjoittamisen kautta. Sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun tutustutaan muun muassa draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on se, että harjoitukset ja leikit antavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen ja ilmaisuun. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 22.)

Mikäli varhaiskasvatus ymmärretään sekä pedagogisena, että kulttuurisena ilmiönä, tulisi sen pystyä tarjoamaan lapsille tasavertaiset mahdollisuudet kulttuuriseen kehittymiseen. Kaiken kulttuurisen perinteen omaksumiselle on merkityksellisestä se, kuinka lapsen kotiympäristö tukee tämän kulttuurista sosiaalistumistaan, kuinka paljon hänellä on mahdollisuuksia tutustua eri kulttuuripalveluihin ja kuinka häntä ohjataan käyttämään niitä. Laadukkaalla päivähoitopedagogiikalla on mahdollisuus tasoittaa esimerkiksi sosioekonomisten tai kulttuuristen erojen vuoksi ilmenevää vaikutusta ja eriarvoisuutta, sillä päivähoito tavoittaa merkittävän osan päivähoitoikäisistä lapsista. (Ruokonen & Rusanen 2009, 11). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kehoitetaan vahvistamaan lasten sosiaalisia taitoja ja tukemaan kulttuuri-identiteetin rakentumista. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, sekä tiedot ja taidot kulttuuriperimästä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 21).

Päiväkoti voidaan nähdä kulttuurisena tilana, jossa lapset, kasvattajat ja vanhemmat kohtaavat, ja jossa lapsen kulttuurista ja paikallista identiteettiä luovat suhteet ympäröivään maailmaan, niin, että myös lapset voivat itse muokata ympäristöään (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 5). Tähän liittyy läheisesti ajatus siitä, että kulttuurikasvatuksessa ei ole kyse vain yhdensuuntainen vaikuttamisesta yksilöön, tavoitteena on ennemminkin kulttuuritoiminnallinen vuorovaikutus yksilöiden, yhteisöjen ja eri kontekstien välillä. (Kalhama & Vartiainen 2006, 4,8.)

Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan toimintaa, jossa lapsi huomioidaan aktiivisena toimijana, sekä sisältöjä suunniteltaessa, että itse toiminnan toteutuksen aikana. Lapsilähtöisyyteen liittyy taiteeseen ja kulttuuriin kasvaminen, oman ympäristön ja minuuden tutkiminen, osallistuminen, sekä vaikuttaminen taiteen keinoin. Lapsilähtöisyys rohkaisee lasta näkemään ympäröivät asiat erilaisista näkökulmista, eikä toimimaan välttämättä aikuis-

ten odotusten mukaisesti. Lapsi on tutkijana aistiva ja hän ilmaisee itseään luovasti, asettaen ja testaten itse omat hypoteesinsa. (Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi 2014, 6, 24-25.) Kun toiminta on lapselle luontevaa, vahvistaa se hänen hyvinvointiaan, käsitystä itsestään sekä lisää hänen osallistumismahdollisuuksiaan. Kun lapsi toimii itselleen mielekkäällä tavalla, ilmentää lapsi samalla ajatteluaan ja tunteitaan. (Välimäki 2009, 82.)

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää tunnistaa aikuisen merkittävä asema lastenkulttuurin toteuttamisessa. Aikuisten rooli lastenkulttuurissa on paitsi tuottaminen, myös organisoiminen ja kontrollointi. Aikuisten tuottama lastenkulttuuri on enimmäkseen joko julkista tai kaupallista toimintaa, esimerkkinä lastennäytelmät, lasten elokuvat tai lasten taidenäyttelyt, joihin lapsilla on mahdollisuus osallistua. Aikuisilla on valta määrittellä lasten omaa kulttuuria, he voivat joko huomioida lasten kulttuurin, tai jättää sen huomiotta. Lasten omaa kulttuuria ei synny ilman aikuista, joka haluaa tukea lapsen aktiivista osallisuutta taidetta tuottaessa. (Ruokonen & Rusanen 2009, 10.) Opinnäytetyösämme haluamme omassa toiminnassa korostaa nimenomaan aikuisen roolia tukijana ja kannustajana. Toivomme, että meillä olisi mahdollisuus olla hetken aikaa lasten arjessa mukana aikuisina, jotka tarjoavat mahdollisuuksia, kuulevat, näkevät ja tukevat lapsia toteuttamaan itseään myös taiteellisesti. Lasten kulttuurikompetenssi, eli heidän kykynsä omaksua, käyttää tai muuttaa kulttuuria lisääntyy käytännön ja teorian kautta, opittaessa ja koettaessa uutta (Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi 2014, 12).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tavoite ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyömme on toiminnallinen tutkimus, jossa selvitimme lasten osallisuuden mahdollisuuksia uuden materiaalin tuottamisessa. Lasten mukaan ottaminen suunnitteluun ja osallisuuden tukeminen, auttavat toteuttamaan pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa (Lehtonen 2014, 26). Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa kaksi lopputuotosta, jotka ovat kulttuuripaketti sekä tutkimusmateriaalia kulttuurikeskus Rullalle. Kulttuuripaketti, on konkreettinen materiaalisalkku, jossa on yhdessä valittuun teemaan liittyviä eri taiteen aloja käsitteleviä materiaaleja ja tehtäviä. Pakettiin valikoituneet pelit, tehtävät tai leikit ovat sovellettavissa eri-ikäisille, ja niiden käyttöönotto tulisi olla mahdollisimman helppoa ja vaivatonta. Tavoitteena on, että paketti toisi päiväkodin arkeen jotain uutta, ja sen kautta olisi helppoa lisätä monipuolisesti eri ilmaisuaineita päiväkodin arkeen, mutta johonkin teemaan liittyen.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten lasten osallisuus voidaan mahdollistaa lasten kulttuuripalvelujen tuottamisessa?
2. Miten lasten osallisuus näkyy tuotetussa kulttuuripaketissa?

Tutkimuksemme myötä voimme, konkreettisen paketin lisäksi, antaa lastenkulttuurikeskus Rullalle sekä Tampereen varhaiskasvatukseen dokumentoitua ja analysoitua tietoa siitä, millä keinoilla mahdollistimme lasten osallisuutta ja kuinka se onnistui. Molemmat tutkimuskysymykset antavat omalta osaltaan tietoa kulttuuripalveluille toimivista menetelmistä, mahdollisista haasteista, sekä onnistumisista.

5.2 Tutkimusmenetelmät

Toiminnallisen opinnäytetyömme tutkimusote on laadullinen. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on lähtökohtana todellisen elämän kuvaaminen. Siinä pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaa-

ra 2009, 161.) Tutkimme, kuinka lapset viestivät kiinnostuksen kohteita leikkien sekä keskustelujen myötä. Leikki tukee yhteisöllisyyden kehittymistä. Siinä lapset ja aikuiset voivat yhdessä kokea iloa ja onnistumisen mahdollisuuksia. Se voi johtaa kekseliäisyyteen, luovaan mielikuvituksen käyttöön ja omaan ilmaisuun. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 29.) Lasten antamat signaalit heitä kiinnostavista tekemisistä sekä aiheista vaativat aikuiselta herkkyyttä (Piiroinen 2007, 7.). Käytämme tutkimusmenetelminä äänitystä, sadutusta ja havainnointia osallistamalla lasten leikkiin aktiivisesti. Dokumentoimme materiaalia nauhoittamalla jokaisen toimintakerran lasten kanssa sekä valokuvaamalla toimintaa. Lisäksi teemme havainnoistamme kirjallisia merkintöjä henkilökohtaisiin päiväkirjoihimme.

Sadutus on suomalainen menetelmä, jossa merkityksellinen kerronta yhdistyy kirjoittamiseen ja lukemiseen. Menetelmälle on olennaista, että esimerkiksi vastavuoroisen kohtaamisen, kerronnan ja kuuntelun kautta esiin nostetaan toisen kunnioittaminen ja arvostaminen. Sadutuksen tarkoituksena ei ole ensisijaisesti opettaa ilmaisutaitoa, lukemista tai kirjoittamista, vaan se on näiden tavoitteiden lisäksi vastavuoroisen toimintakulttuurin johdettava menetelmä. (Karlsson 2014, 18-20.) Sadutuksen kautta pyrimme löytämään lapsia kiinnostavia aihealueita sekä heidän kokemuksiaan ja näkemyksiään valittavasta aiheesta.

Havainnointi toimii tutkimuksemme materiaalin hankinnan runkona. Havainnointi on luonnollinen tapa tilanteessa, jossa toiminta ei ole ennakoitavissa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 213). Toimintatutkimuksen edellytyksenä on, että havainnointi tehdään luonnollisessa ympäristössä (Vilkkä 2006, 12). Tutkimuksemme tapahtuu päiväkodissa tai sen lähiympäristössä, joten paikka on lapsille luonnollinen ja turvallinen. Havainnointimme on osallistuvaa havainnointia. Havainnointi sopii hyvin tilanteeseen, jossa tutkitaan jotakin ryhmää, kuten lapsia ja heidän käyttäytymistä ja toimintaa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 215.) Havainnoimme lapsien toimintaa ja osallisuuden onnistumista kunkin päivän aikana.

Kasvattajan rooli painottuu nykyään aiempaa enemmän tutkivaan opettajuuteen, matkaan jonka aikana kaikki osapuolet oppivat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Dokumentoinnin rooli on tässä merkittävä, sen avulla näkyviin saadaan ne osat, joista kokonaisuus muodostuu, ja joilla voidaan tuoda julki ne varhaiskasvatuksen orientaatiot ja tavoitteet, joita prosessiin on sisältynyt. (Rintakorpi 2009, 87-89). Toivomme, että

opinnäytetyömme kautta onnistumme toteuttamaan varhaiskasvatussuunnitelman orientaatioita dokumentoidusti niin, että lopputuotoksesta on hyötyä niin lastenkulttuurin toteuttajille, kuin käyttäjillekin. Dokumentoimme kaikki tapaamiskerrat. Dokumentoimme menetelmänä on pedagoginen dokumentointi, jossa havainnointimme perustuu dialogiin sekä lasten tuottamaan materiaaliin. Menetelmät, jotka tuovat esiin lasten ajattelun ja toiminnan, ovat pedagogista dokumentointia (Keskinen & Lounassalo 2011, 199).

5.3 Aineiston analyysi

Aineistomme koostuu kolmesta materiaalikokonaisuudesta, jotka ovat äänitetyt materiaalit, sadutuksen tuotokset, sekä tekemämme havainnot. Havainnointi on merkittävä osa aineistoamme, sillä varhaiskasvatuksen pedagoginen prosessi syntyy havainnoinnin, arvioinnin ja suunnittelun kautta. Yhdessä tiimin kanssa käytävät keskustelut ovat pohja tulevan toiminnan suunnittelulle ja toiminnan kehittämiseksi. Lapset ovat mukana havainnoinnissa, dokumentoinnissa ja toiminnansuunnittelussa. (Frosén ym. 2014, 86, 91-93). Hyödynämme opinnäytetyössämme arviointiin perustuvaa varhaispedagogiikan suunnitteluprosessia, jossa havainnointi tulkitaan ja dokumentoidaan systemaattisesti. Tämän jälkeen dokumentteja analysoidaan ja siitä seuranneista johtopäätöksistä keskustellaan.

Havainnoinnin suurin etu on se, että sillä saadaan välitöntä ja suoraa tietoa yksilöiden tai ryhmien toiminnasta. Havainnointia käytetään usein esimerkiksi silloin kun tutkittavalla on kielellisiä vaikeuksia, kuten pienillä lapsilla. Havainnoinnin haaste, on että tutkittavien käytös voi muuttua, kun tutkija liittyy joukkoon, mutta tilanne paranee, kun tutkija pääsee vierailemaan ryhmän luona useammin, niin, että häneen totutaan. Havainnoinnin alalajeista toteutamme tässä tutkimuksessa osallistuvaa havainnointia, jossa tutkija osallistuu tutkittavien toimintaan heidän ehdoillaan, ja jossa tutkija pyrkii pääsemään tutkittavan ryhmän jäseneksi (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 208,211.)

Hyödynsimme aineiston analyysissä pääasiassa aineistolähtöistä analyysiä, mutta tutkimuksessamme voi olla nähtävissä myös piirteitä teoreettisesta sisällönanalyysistä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään käsitteitä, ja saadaan näin vastaus tutkimuskysymyksiin. Aineistolähtöinen analyysi perustuu tulkintaan sekä päättelyyn ja

johtaa empiirisen aineiston kautta käsitteellisempään näkemykseen tutkittavasta ilmiöstä. Teoreettinen sisällönanalyysi taas tarkoittaa aineiston luokittelua aiempaan viitekehukseen tai teoriaan, näin ollen analyysia ohjaa jokin teema tai käsitekartta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-113). Tarkastelimme aineistoa etenkin itse salkun työstövaiheessa aineistolähtöisesti, jotta kaikki lasten esiin nostamat ideat ja ajatukset saisivat varmasti huomiomme, kun taas kokonaisuutta ja kaikkea aineistoa analysoidessa esiin nousivat kategoriat liittyen osallisuuteen teemana.

Materiaalin analyysin ensimmäisessä vaiheessa keskityimme käymään materiaalia läpi jokaisen tapaamiskerran jälkeen tutkimuskysymyksiä silmällä pitäen. Käytyämme materiaalit läpi, litteroimme nauhoitteiden sisällöt kokonaisuudessaan jo valmiin kirjallisen materiaalin täydentämiseksi ja rikastamiseksi. Litteroinnilla pyritään jäsentämään sitä, mitä tutkijan mielestä aineistosta käsitellään ja samalla se on tekstin kuvailun apuväline (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Kolmannessa vaiheessa kävimme kaiken kirjallisen materiaalin läpi ja teemoittelimme sen. Teemoittelulla tarkoitetaan laadullisen aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä erilaisten aihepiirien mukaisiksi kokonaisuuksiksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Teemoittelun aikana esiin nousivat neljä asiakokonaisuutta, jotka olivat mielipiteet, konkreettiset ehdotukset, arvioinnit, sekä tilannetaju. Mielipiteetkokonaisuuden muodostivat lasten esittämät spontaanit ilmaisut, lasten leikki, sekä vapaat keskustelut. Konkreettisissa ehdotuksissa esiin nousivat lasten ilmaisemat ideat ja toiveet koskien tapaamiskertojamme tai lopullista kulttuurisalkun sisältöä, arvioinneilla taas tarkoitetaan materiaalia, joka liittyy jokaisen tapaamiskertamme päättäneeseen yhteiseen palautetuokioon ja reflektioon. Tilannetaju-kokonaisuuteen liittyvät materiaalit, jotka todentavat tilanteita, joissa toiminta rakentui ja muuttui spontaaneiden pyyntöjen ja toiveiden perusteella.

5.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusetiikka voidaan määritellä tutkijoiden ammattietiikaksi, johon liittyvät niin eettiset periaatteet, normit, arvot kuin hyveetkin, joita tutkijan tulisi noudattaa omaa ammattia harjoittaessaan. Tutkimusetiikan normit voidaan jakaa ammattietiikan näkökulmasta kolmeen pääryhmään, jotka ovat totuuden etsimistä ja tiedon luotettavuutta ilmentävät normit, tutkittavien ihmisarvoa ilmentävät normit, sekä tutkijoiden keskinäistä suhdetta ilmaisevat normit. Normeista ensimmäinen ohjaa tutkijoita noudatta-

maan tieteellisen tutkimuksen menetelmiä, sekä esittämään luotettavia tuloksia, jotka tiedeyhteisön on mahdollista tarkistaa. Aineiston keruu, käsittely ja asianmukainen arkistointi liittyvät ensisijaisesti siihen onko tieto luotettavaa ja tarkastettavissa. Toinen normi, joka liittyy tutkittavien ihmisarvoon, korostaa tutkittavien, sekä heidän yhteisöjensä itsemääräämisoikeutta ja sen kunnioittamista, unohtamatta tutkimuksesta aiheutuvan vahingon välttämistä. Kolmas normi vahvistaa tiedeyhteisön keskinäistä yhteisöllisyyttä. Tämän tulkinnan lisäksi tutkimusetiikka voidaan jakaa myös esimerkiksi liittyväksi tutkittaviin, aiheiston hankintaan ja tutkittavien suojaan liittyen, yhteiskuntaan, eli siihen kuinka tieteellistä tietoa sovelletaan ja käytetään, tai tiedeyhteisöön, eli tieteen sisäisiin asioihin. (Kuula 2006, 24-25).

Lapsiin liittyvissä tutkimuksissa huomioitavaa on, että lapset kuuluvat lainsäädännöllisesti suojeltaviin erityisryhmiin, joilla ei ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää omasta osallistumisestaan tutkimukseen. Lasten tutkimukseen osallistumiseen tarvitaan huoltajan lupa, tosin, mikäli lapsi itse vastustaa tutkimukseen osallistumista, ei häntä voida velvoittaa osallistumaan siihen. Kansainvälisesti ei ole olemassa yhteneväisiä säädöksiä siitä, milloin edellytetään huoltajan antamaa lupaa ja milloin ei. Suomessa lainsäädännöllisesti kontrolloidaan lähinnä lääketieteellistä tutkimusta koskien alaikäisiä, mutta monesti lainsäädäntöä sovelletaan myös esimerkiksi sosiaali- ja käyttäytymistieteellisissä projekteissa. (Mäkelä 2010, 75-77.)

Opinnäytetyönprosessin aikana haimme tutkimusluvan Tampereen kaupungilta, ja tässä vaiheessa kaupunkia täytyy tiedottaa käyttämistämme menetelmistä ja materiaalin käsittelystä. Yhteistyöpäiväkotimme johtajan ohjeiden mukaisesti projektiin osallistuneiden lasten huoltajilta pyydettiin lupa osallistumiseen, eikä lopullisesta tuotoksesta käy ilmi lasten henkilöllisyys tai päiväkodin nimi. Tutkimuksemme luotettavuus koostuu käytetyistä useista eri aineistonhankintamenetelmistä, joissa on niin kirjallista kuin äänitettyä, ja litteroitua materiaalia. Lähteenä käyttämämme kirjallisuus on ollut tutkittua ja luotettavaa tietoa, sekä aina mahdollisuuksien mukaan tuoreinta. Tutkimus on toistettavissa muiden lapsiryhmien kanssa, mutta tuloksiin vaikuttavat monet asiat, kuten lapsiryhmän ja yksittäisten lasten taustat, tai ryhmän toimintakulttuurit, ja siksi tulokset eivät välttämättä toistu täysin samanlaisina. Uskomme kuitenkin, että tutkimusta toistettaessa monet tuloksiin myönteisesti vaikuttavista periaatteista ja toimintamalleista olisivat samoja.

6 IDEASTA TOTEUTUKSEEN

6.1 Työn taustaa

Idea tälle opinnäytetyölle syntyi yhteisestä kiinnostuksesta luovien menetelmien käyttöön varhaiskasvatuksessa. Meille oli ensiarvoisen tärkeää tehdä opinnäytetyö, joka jää elämään ja jolle on tarve. Perehdyimme laajasti Pirkanmaan alueen varhaiskasvatusten kulttuurikasvatussuunnitelmiin, ja totesimme, että useimmissa suunnitelmissa toimet oli suunnattu yli 3-vuotiaille. Mielenkiintomme suuntautui tässä vaiheessa mahdollisuuteen toteuttaa opinnäytetyö, joka olisi hyödynnettävissä myös tätä nuorempien kanssa. Emme tahtoneet itse tarkentaa aihetta tässä vaiheessa enempää, vaan meille oli tärkeää tarttua aiheeseen, joka on palveluja käyttävien puolelta koettu tarpeelliseksi.

Otimme yhteyttä opinnäytetyön ohjaajan kanssa käymiemme keskustelun jälkeen Tampereen kaupungin varhaiskasvatus- ja päivähoitopalveluiden kasvatus- ja opetuspäällikkö Tuija Viitasaaren, joka osoitti meille yhteyshenkilöksi suunnittelija Heli Ketolan. Tapasimme Ketolan kanssa tammikuussa ja aloimme ideoita opinnäytetyön aihetta. Ketola koki ideamme varhaiskasvatuksen kulttuurikasvatuksesta ajankohtaiseksi ja tärkeäksi, ja toivoi, että lopulliseen tuotokseen saataisiin vahvasti mukaan myös liikuntakasvatus, joka jää kulttuurikasvatuksessa usein vähälle huomiolle. Prosessi jatkui Tampereen kaupungin hallinnoiman Lastenkulttuurikeskus Rullan kanssa, jossa tarkensimme opinnäytetyön aihetta vastaamaan tarpeeseen. Palaverissa Rullan koordinaattori Marianne Lehtisen kanssa meille tarjottiin mahdollisuutta toteuttaa joko kyselytutkimus, tai uusi kulttuurisalkku.

Mielenkiintomme kohdistui konkreettisemmän toteutustavan työn puoleen ja sovimme kehittävämmä Rullaan uuden kulttuurisalkun, jonka suunnittelussa yhteistyöpäiväkoimme on mukana. Lehtinen esitti toiveen salkun ajankohtaisuudesta, ja esitteli meille heidän saamiaan toiveita uusien salkkujen teemoiksi. Rullan kautta ilmaiseksi lainattavien lastenkulttuuripakettien kysyntä on ollut suurta, erityisesti uusimpien tuotteiden kohdalla. Jo olemassa olevat kulttuuripaketit ovat konkreettisia salkkuja, joissa on materiaaleja eri taide- tai kulttuurimuotojen käsittelyyn lasten kanssa. Salkkuja on muun muassa Runo-matka, jossa on runoja ja kuvia, sekä tuoreempi Tanssipolku, jossa tuo lasten lähelle erilaiset tanssityylit eri aikakausilta musiikkeineen ja tanssiohjeineen.

Ideapaperin esittelimme helmikuussa 2017 ja tutkimussuunnitelman maaliskuussa 2017. Muokkasimme tutkimussuunnitelmaa saamamme palautteen myötä ja lähetimme sen Tampereen kaupungille maaliskuussa 2017. Päätös tutkimuslupahakemukseen oli myönteinen ja sen saaminen kesti kaksi viikkoa.

6.2 Ideointi ja suunnittelu

Saatuamme tutkimusluvan huhtikuussa, tapasimme meille osoitetun yhteistyöpäiväkodin ja -ryhmän lastentarhanopettajan. Toiveenamme oli työskennellä yhden saman pienryhmän kanssa koko prosessin ajan ja tämä oli lastentarhanopettajastakin perusteltua ja tarkoituksenmukaista, siinä määrin missä se on vuoropäiväkodissa mahdollista toteuttaa. Kävimme yhdessä lastentarhanopettajan kanssa läpi kummankin tahon tavoitteet ja toiveet koskien yhteistyötä. Yhteistyöpäiväkoti on erittäin aktiivinen kulttuuripalveluiden käyttäjä, mutta tämänkaltaisessa toiminnassa he eivät olleet aiemmin olleet mukana. Opettajan kautta lasten huoltajille toimitettiin infokirjeet ja lupalaput projektiimme osallistumisesta (Liite 1). Lastentarhanopettaja kontrolloi sitä, keille kaikille hän asiasta tiedotti, sillä vuoropäiväkodissa kaikki lapset eivät ole hoidossa samanaikaisesti. Informoitavien perheiden lapset ovat hoidossa pääsääntöisesti päiväsaikaan. Kaiken kaikkiaan seitsemän yhdestätoista potentiaalisesta lapsesta sai luvan osallistua tähän projektiin. Ryhmä, jonka kanssa työskentelimme, ei ollut kiinteä pienryhmä, mutta kaikki lapset olivat samasta hoitoryhmästä, ja he tunsivat toisensa ennakkoon. Ryhmän ikäkauma oli neljästä kuuteen vuotta, ja ryhmässä oli sekä tyttöjä, että poikia.

Suunnittelimme ennakkoon dokumentoivamme havainnointia sekä valokuvaamalla, päiväkirjan kautta, että äänittämällä tapaamisiamme lasten kanssa. Päädyimme äänittämään tapaamisia videonnin sijaan, sillä äänittäminen on vähäeleisempää, eikä se veisi lasten huomiota olennaisesta. Valitsimme tutkimusmenetelmän mukaisesti halusimme havainnoida lapsia heille tutussa ympäristössä, niin, että osallistumme itse myös toimintaan. Havainnointi on soveltuva menetelmä silloin, kun halutaan tutkia jotain tiettyä ryhmää ja heidän käyttäytymistään (Hirsjärvi ym. 2009, 215), ja tämän vuoksi se palveli tarkoitustamme erityisen hyvin.

Ryhmän lastentarhanopettajan kanssa keskusteluissa kävi ilmi, että ryhmä oli kierrellyt paljon Tampereen keskustan alueen kulttuurikohteissa, mutta syvempi tutustuminen oli jäänyt vähälle. Opettaja esitti toiveet, että keskittyisimme lasten kanssa tamperelaisuuteen ja oman kaupungin kohteisiin. Olimme itsekin pyöritelleet tätä aihetta jo aiemmin ja saman tyyppinen idea oli noussut myös esille Rullaan tulleissa toiveissa. Olimme aluksi toivoneet, että voimme kehittää koko salkun aiheen vasta, kun olemme tutustuneet lapsiin. Totesimme, että aika ei riitä itse salkun suunnitteluun, mikäli meillä menee kauan aiheen mietinnässä. Lisäksi meidän tulee varata aikaa ryhmäytymiseen, jossa tutustumme ja muodostamme toimintatapamme. Vasta sen jälkeen ryhmä voi toimia tehokkaasti. Sovimme yhdessä lastentarhanopettajan kanssa, että tapaamiset toteutetaan pääsääntöisin iltapäivisin, jolloin lapsia on eniten paikalla, ja jokainen kerta kestää noin tunnin.

6.3 Prosessin eteneminen

KUVIO 2. Opinnäytetyöprosessin eri vaiheet

Opinnäytetyöprosessin jäsentämisen helpottamiseksi Kuvioon 2 on koottu työn eri vaiheet yhteistyökumppaneidemme kanssa. Tutkimuksen perusteellinen suunnittelu auttaa meitä pohtimaan prosessia kriittisesti ja herättää ajattelemaan mitä haluamme saada aikaiseksi (Hirsjärvi ym. 2009, 175). Kuvion 2 nuolet johtavat kohti valmista opinnäytetyötä. Eri laatikoissa on jaoteltuna osuudet, jotka teemme keskenämme, lasten kanssa ja kulttuurikeskus Rullan kanssa. Koko opinnäytetyö sisältää meidän kohdallamme aiheen valinnan jälkeen suunnitelmarungon, jonka pohjalta toteutimme yhteistyön lasten kanssa. Lapset osallistuivat työssä Kulttuurisalkun suunnitteluun, jossa he suunnittelivat, tekivät ja arvioivat suunnitteluvaiheen toimintaa. Koska aikataulu oli melko tiukka ja lapsiryhmä ei ole meille entuudestaan tuttu, meidän on hyvä tehdä etukäteen rajaus, mihin osuuteen lasten osallisuus painottuu. Valitsimme suunnitteluvaiheen, sillä silloin valmiissa työssä näkyy mahdollisimman paljon lasten kädenjälki. Suunnitteluosallisuudessa tarvitaan aikuiselta kärsivällisyyttä ja lapsille tulee antaa aikaa (Piiroinen 2007, 8). Rajauksen avulla lasten kanssa tekemiset eivät sisällä liikaa ohjelmaa.

Suunnittelimme, että teemme Kulttuurikeskus Rullan kanssa yhteistyötä aina tilanteen mukaan. Tarkoituksenamme oli konsultoida heitä tarvittaessa, mutta muuten aiheen valintapalaverin jälkeen tarkoituksena oli tavata, kun olemme tehneet suunnitelmat lasten kanssa. Tämän jälkeen sovimme valmiin salkun kokoamisesta Rullan yhteistyöhenkilön kanssa. Rulla kustantaa materiaalit, joita salkkuun tarvitaan, mutta valmista budjettia emme tätä varten laatineet. Rullan työntekijöiden ammattitaito oli käytössämme salkun materiaalien valmistamisessa heidän työaikojensa puitteissa. Tarkoituksenamme oli, että kävisimme vielä esittelemässä valmiin työn yhteistyöpäiväkodin lapsille.

6.4 Kulttuurisalkun suunnittelu lasten kanssa

Ensimmäisellä tapaamiskerralla tarkoituksena oli tutustua lapsiin ja kertoa tulevasta. Lapset ottivat meidät innostuneesti vastaan, ja meille haluttiin esitellä havainnoinnin loppuvaiheessa eri leikkejä ja tiloja. Kerroimme tulevasta tiiviisti, ja keskityimme havainnoimaan sitä, mikä lasten leikeissä toistui, millaista leikeistä he pitivät ja mitkä aihealueet heitä kiinnostivat. Lähdimme mukaan lasten leikkeihin ja keskustelimme heidän kiinnostustensa kohteista. Uutta ryhmää muodostaessa toiminnalle syntyy hyvät lähtö-

kohdat, kun lapset saivat heti kokemuksen, että heistä ollaan kiinnostuneita. Osoitimme kiinnostusta kyselemällä ja lähtemällä mukaan heidän leikkeihinsä.

Toisen tapaamiskerran tarkoituksena oli esitellä lapsille tulevaa projektia tarkemmin, ja kuulla heidän ajatuksiaan mahdollisuudesta päästä luomaan uutta kulttuuripakettia. Aloitimme kerran liikunnallisella eläinleikillä, joka ideoitiin tilanteessa, jossa lapset ilmaisivat tahtonsa kyseisen kaltaiselle leikille. Eläinleikki ei ollut suunnitelmissa kyseiselle kerralle, mutta koimme tilanteessa tarpeelliseksi tarttua lapsilta tulleeseen impulssiin. Kerran lopuksi piirsimme jokainen itsellemme logon, jonka avulla kerroimme vielä itsestämme jotain. Tätä kautta saimme kuulla lasten kiinnostusten kohteista sekä lempileikeistä.

Kolmas tapaaminen oli edellisen kerran kanssa samalla viikolla, jonka vuoksi aiemmin leikitty eläinleikki oli vielä tuoreessa muistissa. Jatkoimme lasten toiveiden mukaan osittain samalla temalla, mutta jalostimme sitä eteenpäin. Kiersimme lasten kanssa tempurataa, jonka jälkeen he jaksoivat keskittyä piirustustehtävään vielä ennen yhteistä lopetusta.

Neljännellä tapaamiskerralla mukanaamme päiväkodissa vieraili Amurilaiset Ry:n kunniapuheenjohtaja Matti Pujola, joka kertoi samalla yhteistyöryhmällemme, että muiden ryhmien halukkaille lapsille ja aikuisille lapsuudestaan Tampereella, ja siitä kuinka kaupunki on vuosikymmenten saatossa muuttunut. Kerran aikana lasten oli mahdollista esittää kysymyksiä Pujolalle.

Viidennen kerran aloitimme Seuraa johtajaa-leikillä, johon varioimme mukaan tunnettuja tamperelaisia kohteita. Leikin jälkeen tutustuimme kohteita esittäviin kuviin tarkemmin, ja annoimme lapsien valita niistä omat suosikkinsa, joita olivat: Hakametsän jäähalli, Sokos Hotel Torni, Sorsapuisto, Pikku kakkosenleikkipuisto, Hatanpään arborium, Näsinneula, Särkänniemi, Rauhaniemen kansankylpylä, sekä pääkirjasto Metso.

Kuudennella, eli viimeisellä kerralla, testasimme lapsiryhmän kanssa lasten valitsemiin kohteiseen suunnittelemiamme tehtäviä. Kerta toteutettiin päiväkodin pihamaalla.

7 LASTEN OSALLISUUDEN MAHDOLLISTAMINEN LASTEN KULTTUURIPALVELUJEN TUOTTAMISESSA

7.1 Aikuisten tilannetaju

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme on "Miten lasten osallisuus voidaan mahdollistaa lasten kulttuuripalvelujen tuottamisessa?". Tuloksia voidaan tarkastella siitä näkökulmasta, kuinka tartuimme hetkeen eri tilanteissa eli meidän tilannetaju. Päiväkirjamerkintöjemme perusteella merkityksellistä oli se, kuinka hyvin kuuntelimme lapsia ja huomioimme heitä eri toiminnoissa. Niiden myötä saimme koottua havaintoja, joita pystyimme hyödyntämään kulttuuripaketin suunnittelussa. Oma asenteemme oli merkityksellistä siinä, että pystyimme mahdollistamaan lasten osallisuuden ja nostamaan esiin heidän ajatuksiaan, toiveita sekä kuulemaan heitä juuri siinä hetkessä. Tärkeää oli, että kerroimme ja perustelimme, mikäli lasten toiveita ei pystytty toteuttamaan. Koska olemme tuottamassa kulttuurisalkkua, jonka tarkoituksena on jakaa tietoa, ei ole mahdollista, että lapset tekevät salkun kokonaan, mutta osallisuuden mahdollistaminen suunnittelun eri vaiheissa onnistuu, kun poimimme lasten ideat systemaattisesti ja ne kirjassimme ne tarkkaan ylös. Valmiissa kulttuurisalkussa lasten kädenjälki näkyy eritaivoin.

Tarvitsimme tilannetajua jatkuvasti jokaisella toimintakerralla ja meidän tuli olla valppaana huomiomaan lasten sanomiset tai tekemiset. Välillä oli tekemisiä ja aiheita, joissa lapset eivät pystyneet vaikuttamaan, toisinaan oli tekemisiä, joissa tarjosimme lapsille vaihtoehtoja ja he valitsivat erilaisia asioista. Toisissa tilanteissa koko toiminta lähti täysin lasten ajatuksien tai yhteisen keskustelun kautta. Tekemiemme merkintöjen ja äänitteiden perusteella voimme todeta, että lasten osallisuus mahdollistui kolmella eri tavalla:

1. Lapset saivat sanoa mielipiteensä meidän tekemiimme ehdotuksiin, joita olimme valmiita muuttamaan lasten ehdotuksien kautta.
2. Lapset jatkoivat meidän tekemäämme ehdotusta tai valitsivat meidän tarjoamista vaihtoehtoista.
3. Täysin lapsilta tullut tai tilanteessa kehkeytynyt ajatus.

Aikataulun puitteissa oli asioita, joita meidän tuli päättää etukäteen ja yksi niistä oli aiheen valinta. Lapset saivat kertoa siihen mielipiteensä, jota luonnollisesti kuulumme. Lapset lähtivät Tampere ajatukseen kuitenkin hyvin mukaan ja sitä kautta alkoivat puhua paljon heille tutuista paikoista ja muun muassa siitä, missä päin Tamperetta he asuvat. Tässä kohtaa saimme kerättyä tietoa paikoista, joista lapset ovat kiinnostuneita. Koska lapset tunsivat paljon Tamperetta, hyödynsimme heidän puheissaan tulleita kohteita. Heidän kertomuksien kautta valitsimme kuvia eri kohteista moniin leikkeihin, jotta kaikki tiesivät, mistä kohteesta toiset puhuivat.

Litteroidussa materiaalissa, korostui hetkeä, jolloin tartuimme tilanteeseen ja lähdimme mukaan leikkiin, jota emme olleet itse suunnitelleet. Toimintakertojen alkuleikit keksittiin yleensä yhteistyössä lasten kanssa. Mahdollistimme lasten osallisuuden jo ensimmäisellä tapaamiskerralla, kun lasten penkillä kävelystä syntyi aikuisen avustuksella eläimet estradilla –leikki. Tässä käytimme tilannetajua ja näin hetkeen heittäytymällä. Koimme tämän hetken molemmissa omissa merkinnöissä aloituksena, jossa lähdimme tekemään koko toimintaa yhdessä lasten kanssa, emmekä jumiutuneet siihen, mitä olimme aikaisemmin suunnitelleet tekevämme ensimmäiseksi. Toteutimme leikin tasa-vertaisina lapsien kanssa ja mahdollistimme heille mielekkään tekemisen.

7.2 Lasten kiinnostuksen kohteet

Pohjana sille, että lapset ovat aktiivisia kertomaan omista kiinnostuksen kohteistaan oli, että kerroimme lapsille tulevasta projektista mahdollisimman paljon. Jotta voimme mahdollistaa lasten osallistumiseen suunnitteluun ja päätöksen tekoon, meidän tuli jakaa heille mahdollisimman paljon tietoa siitä, mitä olemme tekemässä heidän kanssaan. Pyrimme joka kertaa korostamaan sitä, että meille oli tärkeää, mitä lapset sanoivat ja heidän mielipeensä olivat merkityksellisiä. Kerroimme aina, kun olimme keksineet jonkin idean heidän leikkien, puheiden tai tekemisten kautta. Näin saimme tehtyä heille näkyväksi, kuinka sillä on merkitystä, mitä lapset kertoivat tai keksivät.

Lasten kautta syntyi ajatus kummituksista, jotka esittelevät Tamperetta. Havaintomme syntyivät vapaan leikin ja lasten keskustelujen sekä logojen piirtämisen kautta, jossa lapset piirsivät pääsääntöisesti kummituksia, vaikka se ei ollut missään keskustelussamme tullut aiemmin esille. Nauhoituksista nousi esiin paljon erilaisia tarinoita ja asi-

oita kummituksista. Monet sijoittuivat Tampereeseen, mutta tarinoissa oli paljon myös televisio-ohjelmista seikkailevia hahmoja, erityisesti kummitusten nimissä. Tämän vuoksi kummituksille ei lopulliseen työhön tullut nimiä. Kysyimme siitä, mistä kummitukset tulivat mieleen, saimme muun muassa vastauksen: "Mä oon lukenu vähän kummituksista".

"Haamu on kummitus ja tää on myös puhelin"

Tuloksienne mukaan vuorovaikutus lasten kanssa ja näin aktiivisesti lasten mielenkiinnonkohteiden huomioiminen olivat keskeisessä roolissa, jotta lasten osallisuus pystyttiin mahdollistamaan. Aikuisena meidän rooli oli nostaa esiin asioita, joita olimme panneet merkille lasten toimissa. Erityisesti valmiissa kulttuurisalkussa näkyy lasten kädenjälki heidän piirtämiensä kummituksien kautta. Nostimme lasten kiinnostusta kummituksista puheeksi ja ehdotimme heille, että piirtäisimme kummitukset, jotka voisivat toimia "matkaoppaina" Tampereella. Emme olisi itsekään vielä tuossa kohtaa uskoneet, että lapsien piirtämät kummitukset ovat valmiissa kulttuurisalkussa, mutta Kulttuurikeskus rullan henkilökunta teki kolmesta kummituksesta täysin lapsien tekemien versioiden vastaavat kummitukset, jotka seikkailevat valmiissa tarinassa Tampereella. Lapset siis toteuttivat kummitusten ulkonäön täysin ilman aikuisen ohjeistusta tai rajausta.

KUVAT 1 ja 2. Lapset piirtämässä kummituksia

KUVA 3. Valmiit kummitukset

Liikunnallisten ja ilmaisua kehittävät tehtävät olevan toimivia tälle ryhmälle. Moni tapaamiskertamme sisälsi paljon toimintaa ja liikeilmaisua. Lasten tekemisen ja eri leikkeihin innostumisen kautta saimme koottua tekemisiä valmiiseen kulttuurisalkkuun, sisältää paljon toiminnallisia tehtäviä. Liike ja mielikuvitusmatkat toimivat ryhmämme kanssa jokaisella tapaamiskerralla. Toiminta ja tarinallisuus houkuttelivat lapset tekemiseen ja lähtemään leikin vietäväksi. He kertoivat myös liikuntaleikkien aikana paljon asioita itsestään ja kiinnostuksen kohteistaan.

Mää tykkäsin kaikista peleistä.

Kaikista hauskin oli se eläinjuttu!

Lapset kertoivat usein erityisesti pitäneen toiminnasta, jossa liikuttiin paljon ja heittäydettiin rooliin. Ryhmässä lapset saivat innostua ja olla esillä juuri sen verran kuin se tuntui heitä hyvälle. Osa lapsista olivat hiljaisempia, mutta innostuivat silti usein toiminnasta alun vierestä seuraamisen jälkeen. Me annoimme jokaiselle mahdollisuuden osallistua sen verran, kun tuntui hyvällä. Erityisesti pelit ja roolileikit innostivat koko ryhmän toimintaan.

7.3 Lasten kuuleminen

Osallistumisessa meidän toimintakerroille vallitsi vallanjako lasten kanssa. He saivat jokaisella kerralla päättää siitä, osallistuivatko meidän toimintaan. Kuitenkin lapset opettelivat myös vastuuta siinä määrin, että mikäli he päättivät osallistua meidän ohjaukseen, heidän tuli sitoutua toimintaan, eikä lähteä kesken pois. Tässä meidän tuli kuitenkin joustaa kahdella kerralla. Siinä käytimme tilannetajua ja ymmärsimme kokonaisuuden kannalta paremmaksi, että lapsi, joka ei ollut lainkaan motivoitunut yhteiseen toimintaan, ei ole hyväksi yhteiselle suunnittelutyölle lasten kanssa. Toiminnassamme otimme huomioon lapset yksilöinä ja annoimme lapsille mahdollisuuden osallistua sekä innostua oman halun mukaan. Esimerkiksi yksi lapsista ei halunnut osallistua kohteiden valinta tehtävään aluksi lainkaan, mutta hän seurasi muiden lasten työskentelyä aikuisen sylissä. Lopulta hän innostui muiden lasten tekemisestä ja oli mukana valitsemassa kuvia, joista valitsimme lapsien kanssa kohteet valmiiseen työhön.

Lapset toivoivat viimeisellä tapaamiskerralla, että olisimme ulkona. Testaus siellä oli hyvä, sillä lopullisen tuotoksen tarkoituksena on, että sitä voisi toteuttaa niin sisällä kuin ulkonakin. Kuulimme lapsien toivetta ja saimme heidät lähtemään leikkeihin mukaan hyvällä mielellä, kun emme väkisin pitäneet toimintaa sisällä. Huomasimme, että ulkona oli paljon häiriötekijöitä ja näin toimintojen testaukseen toi haasteita siinä, että saimme pidettyä lapsiryhmän mukana meidän ohjauksessa. Onneksi paketti sisälsi kiinnostavaa ja monipuolista tekemistä, jota innosti lapset kokeilemaan uusia leikkejä. Lapsien kautta saimme nähdä ja kuulla, missä järjestyksessä leikkien tulisi edetä, jotta niissä säilyy jokaisen mielenkiinto.

8 LASTEN OSALLISUUDEN NÄKYMINEN TUOTETUSSA KULTTUURISALKUSSA

8.1 Lasten valitsemat kohteet kulttuurisalkussa

Näytimme lapselle kuvia Tampereen eri kohteista, joita harkitsimme lopulliseen kulttuurisalkkuun. Lapset olivat aiemmin kertoneet paljon paikkoja, joita tietävät Tampereelta, lisäksi olimme ottaneet eri leikkeihin mukaan kuvia Tampereesta tehden aiheen lapsille tutuksi. Valitsimme jo aiemmin käytetyistä tamperelaisista kohteista esittävästä kuvista lasten suosikit, joista lapset vielä rajasivat suosikkejaan. Kuvia tamperelaisista kohteista oli 30. Mukana oli havaintojemme pohjalta esiin tulleet kohteet ja lisäksi pyrimme näyttämään kuvia mahdollisimman erilaisista kohteista. Kuvien avulla autoimme lapsia jäsentämään tehtävän tarkoitusta ja auttamaan heitä mielipiteen esiin tuomiselle yhdistämällä kuvan ja omat kokemukset kohteesta. Lapset tunsivat hyvin Tampereen kohteita ja osasivat sujuvasti valita niistä suosikkinsa.

Uimaranta mä tiän mikä paikka se on! Se on toi toi toi Rauhaniemi.

Pikku kakkosen leikkipuisto! Mä oon käyny isin kaa siellä.

Koiramäki, mä tunnistan sen koska mä oon käyny siellä.

Kukin lapsi sai vuoron perään valita niin monta kuvaa kuin he itse halusivat, ja sen jälkeen aloimme karsia kuvia yksi kerrallaan vähemmäksi. Lopulta pääsimme tilanteeseen, jossa kullakin lapsella oli valittuna omat selkeät suosikkinsa kaikista kuvista. Jatkoon valikoituivat lasten päätöksellä Hakametsän jäähalli, Sokos Hotel Torni, Sorsapuisto, Pikku Kakkosen leikkipuisto, Arboretum, Näsinneula, Särkänniemi, uimarannoista Rauhanniemi, sekä pääkirjasto Metso. Yksi lapsista ei tahtonut osallistua tehtävään, mutta hän halusi seurata tapahtumia aikuisen sylissä.

KUVAT 4 ja 5. Kohteiden valinta

8.2 Kulttuurisalkun tarinoiden muodostuminen

Sadutuksen kautta pystyimme vielä erityisesti antamaan jokaiselle lapselle tilaa ja oman puheenvuoron. Lapset kertoivat kummituksistaan paljon ja lopussa kuitenkin kysyimme heiltä, missä päin Tampereella tämä asuu, mikä kummituksen nimi on ja mikä on sen lempipaikka Tampereella. Lapset innostuivat keksimään omille kummituksilleen tarinoita, ja niissä näkyikin selvästi lapsien mielenkiinnon kohteet, esimerkiksi nimien yhteydessä Ninjago-legosarjaan. Osalle lapsista tuotti vaikeuksia kuunnella toisten tarinoita. Muistutimme lapsia, että joka kerta kuitenkin on jotain, missä joudutaan vähän olemaan paikalla ja juttelemaan, jotta pystymme yhdessä tekemään päätöksiä. Näin pystyimme mahdollistamaan lasten osallisuuden suunnittelutyössä. Sadutus oli oikeastaan ainoa pidempi hetki, jolloin lasten tuli kuunnella ja istua pidempää paikalla.

Lasten ehdotuksien keräämisessä sadutuksella oli merkittävä rooli koko valmiin paketin tarinan kannalta. Kummitukset, jotka seikkailevat kulttuuripaketissa olivat mukana monissa keskusteluissa. Kun lapset kertoivat tarinoita piirtämistään kummituksista, saimme

heidän ehdotuksia valmiiseen pakettiin. Se, että valmiissa tarinassa liikutaan myös yläilmoissa, keksittiin lasten satujen kautta.

Minun on perhoskummitus!

Nää on renkaat, ja nää on siivet ja nää on raketit ja tästä tulee ne ne voimat.

Tää voi ajaa ja tää voi lentää.

Vierailijan käydessä tuli myös hetki, jolloin lapsien tuli istua ja kuunnella aikuista. Kun kuulimme tarinaa entisajan Tampereesta ja siitä, millaista lapsuus oli 40- ja 50-luvun Tampereessa, saimme ajatuksen siitä, mitä asioita valmiissa kulttuurisalkussa kerrotaan Tampereen historiasta. Ne olivat aiheita, jotka herättivät lapsien kanssa enemmän keskustelua sekä ihmetystä lapsissa. Esimerkiksi se, että ennen on kuljettu hevosella tai kävellen ja, että Särkänniemen tilalla oli vain metsää, aiheuttivat lapsissa hämmästyä ja hilpeyttä. Erityisesti lapset eivät voineet käsittää, että leikkipuistoja ei vielä ollut.

”Ootko käyny Pikku kakkosen leikkipuistossa?”

”Ei ollu Pikku kakkostakaan vielä siihen aikaan.”

”Eikun Pikkukakkosen leikkipuistossa ootko käyny?”

”Oikeastaan leikkipuistojakaan ei ollu, jossakin oli keinuja kaupungin puolesta ripustettu. Että oli hiekkalaatikko ja yks tai kaks keinua oli siinä.”

Kaiken kaikkiaan salkkujen tarinat muotoutuivat todella nopealla rytmillä. Kummitukset, jotka lopulta toimivat oppaina valmiissa tuotoksessa, nousivat esiin puheissa jo ensimmäisellä havainnointikerrallamme, ja niiden ympärille tarinan rakentaminen oli lapsille mielekästä ja helppoakin toimintaa.

8.3 Kohteiden leikit syntyvät lasten kanssa toimiessa

Leikit valmiin kulttuurisalkun kohteissa syntyivät lasten kanssa yhteistyössä niin, että valta niiden etenemisestä ja toteutumisesta oli lapsilla. Muokkasimme leikkejä vain

kohteeseen sopiviksi ja niin, että niissä toteutui kulttuurisalkun tarkoitus eli kertoa Tampereen historiasta, sekä esitellä ja hyödyntää useita eri taidemuotoja. Havaintojemme kautta voimme todeta, että ryhmän lapset olivat hyvin erilaisia ja he innostuivat eri tehtävistä, sekä eri kohteista. Kulttuurisalkussa näkyy kuitenkin kaikkien osallistuneiden lapsien ääni ja kädenjälki jossain vaiheessa. Havaintojemme perusteella ryhmän innostuminen lähti usein siitä, että yksi tai kaksi ryhmän jäsentä innostuivat toiminnasta, tämän jälkeen muut lähtivät siihen helpommin mukaan.

Salkun tehtävissä toteuttava draamatyöskentely perustuu leikinomaiseen ja lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan, joka edistää lapsen kielellistä kehitystä, sekä valmiuksia uuden oppimiseen. Siinä kasvattaja voi huomioida jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet sekä halun osallistua toimintaan. Havaitsimme, että lapsiryhmässä kaikilla oli erilaisia taitoja sekä puolestaan asioita, joita oli hyvä harjoittaa enemmän. Näin ollen sisällytimme valmiiseen salkkuun vaihtelevaa ja muokattavissa olevaa toimintaa, jotta se palvelee käyttäjiä mahdollisimman monipuolisesti.

8.4 Lasten osallisuuden mahdollistuminen Tampereelle, nääs- kulttuurisalkussa

Valmis kulttuurisalkku mahdollistaa osallisuuden toteutumisen omalta osaltaan myös niiden lasten kohdalla, joiden käytössä salkku kulloinkin on. Salkun rakenne antaa lapselle useita mahdollisuuksia tehdä valintoja omien mielenkiinnon kohteidensa mukaan, kuitenkin niin, että kustakin kolmesta kokonaisuudesta muodostuu kokonaisuus, jossa tutustutaan useisiin eri taiteenlajeihin. Jo heti salkun käyttöönottovaiheessa lapsille annetaan mahdollisuus valita ja nimetä kummituksista omat suosikkinsa, joiden kanssa salkkua lähdetään käymään läpi. Kulttuurisalkussa kuhunkin kohteeseen on luotu tehtävä ja variointi-ideoita, jotta salkku olisi hyödynnettävissä mahdollisimman erilaisten lasten kanssa. Tahdoimme myös rohkaista salkkua käyttäviä aikuisia hyödyntämään materiaalia lasten kiinnostuksen kohteiden mukaan myöhemminkin, ja olemme siksi kirjanneet ylös ideoita, kuinka salkun teemoja, taiteenaloja tai kohteita voi hyödyntää myöhemmin ryhmän arjessa.

9 LAPSET MUKANA TOIMINTAKERTOJEN ARVIOINNISSA

Lasten osallistuminen toiminnan arviointiin oli meille tärkeä tapa selvittää, kuinka he kertovat omia mielipiteitään sekä tuovat esiin ehdotuksia. Jokaisen toimintakerran päätteeksi kiinnitimme seinälle puolenmetrin mittaisen kuvan Näsinneulasta, johon kunkin omapiirtämä logo kiinnitettiin. Kuvan kiinnittämiskorkeus kertoi, oliko tapaamisessamme ollut kivaa: mikäli kuva kiinnitettiin ihan tornin huipulle, oli lapsella ollut ihan huippukivaa, mikäli kuva oli tornin puolivälissä, oli tapaaminen ollut ”ihan jees”, ja mikäli kuva oli aivan tornin juurella, ei lapsella ollut yhtään hauskaa tapaamisessa. Kävimme kokemuksen vielä läpi sanallisesti, jossa kyselimme tarkemmin mikä oli kivaa, ja mikä taas ei toiminut lasten mielestä. Näin saimme tietoomme lapsille mieluisia tapoja työskennellä sekä annoimme jokaiselle lapselle mahdollisuuden kertoa oman mielipiteensä. Osallisuuden mahdollistavan toiminnan edellytys on, että lapset otetaan mukaan toiminnan arviointiin ikätasonsa mukaisesti.

KUVA 6. Arviointimittari ja logot

Jokaisen toimintakerran jälkeen tehdyissä arvioinneissa lapset kertoivat pääsääntöisesti positiivisia kokemuksia. Usein he arvioivat leikkien miellekyyttä. Kuitenkin lapset ker-

toivat myös palautetta, mikäli ovat tyytymättömiä johonkin. Muun muassa yksi lapsista laittoi oman logonsa eräällä kerralla alas, sillä olisi halunnut vain leikkiä alun eläinleikkiä koko ajan. Huomioimme lapsen harmin, mikä on tärkeää, jotta lapsi näkee, että häntä on kuultu ja se johtaa käytännön toimiin ja pohdimme yhdessä ryhmän kanssa, että seuraavalla kerralla voisimme leikkiä jotain samantapaista leikkiä.

Oisin halunnu tehdä sitä eläinjuttua koko ajan

Lasten loppuarviointien kautta saimme kerättyä hyvin lisää tietoa heille mielekkäistä leikeistä ja ilmaisun muodoista. Välillä lapset kertoivat yksityiskohtaisemmin, mistä erityisesti pitivät, mutta usein esitimme tarkentavia kysymyksiä, kuten "Mitä oli kaikkein mieluisinta tänään?"

Mä tykkään pomppia!

Mä tykkäsin kun me pürrettiin noita.

Ne kaikki oli kivoja!

Yhdellä tapaamiskerralla emme ehtineet tehdä oikein mitään toiminnallista ja se näkyi kyseisen kerran palautteissa lähinnä niin, että lapset eivät oikein jaksaneet ilmaista mielenlaista mielipidettä. Huomasimme myös itse, että se vaikutti päivään ja lapset olivat levottomia. Kuitenkin pääsääntöisesti saimme jokaisen päivänpäätteeksi lapsilta hyvää palautetta ja he olivat innoissaan päivän puuhista sekä odottivat jo seuraavaa kertaa.

Mää tykkäsin ainakin kaikesta.

Koska me tehdään näitä taas?

Koimme siis, että lasten mielipiteiden ja kokemusten kerääminen sujui parhaiten, kun apuna käytettiin havainnollistavaa kuvaa Näsinneulasta. Kaikista toiminnoista lapsille mielekkäimpiä olivat pääsääntöisesti liikunnalliset ja vauhdikkaat leikit. Kautta linjan pyrimme huomioimaan ja sanoittamaan lasten ilmaisemia tunteuksia palautteenannon yhteydessä.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, kuinka lasten osallisuus voidaan mahdollistaa heille suunnattujen kulttuuripalveluiden tuottamisessa, ja kuinka lasten osallisuus näkyy lopullisessa tuotoksessa. Tässä luvussa 11 esittelemme teorian ja saamiemme tulosten kautta tekemiämme johtopäätöksiä siitä, kuinka kulttuurisalkussa näkyy lasten osallisuus, ja sitä kuinka osallisuus mahdollistettiin.

Tutkimuksesta kävi ilmi, että lasten osallisuus pääsee toteutumaan erityisesti silloin kun, aikuinen uskaltaa työskennellä tavalla, joka antaa lapsille tilaa luoda ja ideoida, ja kun aikuinen uskaltaa hypätä tilanteisiin mukaan nopeasti. Tapaamistemme aikana annoille lapsille mahdollisuuden kertoa mielipiteensä, ja olimme valmiita muuttamaan suunnitelmiamme saamiemme palautteiden mukaisesti jo samalla kerralla. Onnistuimme myös luomaan ilmapiirin, jossa lapset uskalsivat vähintään jatkaa esittämäämme ideaa, tai jopa luoda itse kokonaan uutta. Litteroitua materiaalia teemoitellessa korostuivatkin erityisesti hetket, joissa lähdimme mukaan lasten ideoimiin leikkeihin, vaikka suunnitelmissa olisikin ollut jotain muuta. Osallisuus onkin tilannesidonnaista ja muokautuu omanlaisekseen jokaisessa vuorovaikutustilanteessa (Venninen ym. 2010, 12).

Tutkimus osoitti, että suunniteltaessa kulttuurisalkkua lasten kanssa merkittävään rooliin nousee lasten ja aikuisen välinen vuorovaikutus ja että projektin jokaisessa vaiheessa lapsille annetaan mahdollisuus antaa palautetta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaankin, että lasten osallisuus vahvistuu, kun heidät otetaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen sekä arviointiin (2016, 63). Lasten mukaan ottaminen toteutui tutkimuksessamme monelta eri tavalla: materiaalimme osoittaa, että osa lapsista uskalsi antaa palautetta pitkin matkaa suoraan meille, osa tarvitsi selkeästi nimetyn hetken palautteen annolle, kaikki lapset antoivat palautetta erityisesti silloin, kun apuna oli mielipidemittarimainen Näsinneula, joka havainnollisti tuntemuksia konkreettisesti.

Vuorovaikutteinen taide mahdollistaa luontevia tilanteita kasvamiselle yhteistoiminnassa. Kun taiteen kautta syntyy vuorovaikutuksellinen tilanne yhteistyötilanteessa, voidaan jo puhua jaetusta kokemuksesta, sekä yhteisesti rakennetusta projektista. (Kalhama 2006, 124). Kulttuurisalkkumme käyttö toteutti omalta osaltaan tällaista vuorovaikutuksellista taiteen ja kulttuurin kokemista sekä kokemusta osallisuudesta. Projektin osallis-

tuneet lapset pääsivät toteuttamaan salkkua yhteistyössä aikuisten kanssa, ja sisältöjen ideoinnissa ja testauksessa toteutettiin aitoa vuorovaikutusta. Tutkimus osoitti, että pieniltäkin lapsilta voidaan kerätä palautetta, ja että niiden hyödyntäminen antaa jokaisen lapsen äänelle tilaa lopputuotoksessa, sillä myös vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta tärkeitä ovat lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 41). Tämä toimi meillä selvänä ohjenuorana läpi toiminnan. Huomioimme ja reflektoimme toimintaamme keskustelujen sekä päiväkirjojen avulla, jotta pystyisimme huomioimaan mahdollisimman nopeasti havaintojamme, sekä lasten toiveita. Lapset saivat mahdollisuuden vaikuttaa toimintaan sekä sen muotoutumiseen osallisuuden kautta (Turtiainen 2001, 9). Työssämme sitouduimme mahdollistamaan lasten osallisuuden kaikissa toiminnan vaiheissa, vaikka lasten osallisuuden asteen vaihtelivatkin eri tilanteissa.

Tutkimuksemme mukaan apuvälineiden käyttö antaa tilaa myös niille lapsille, joiden on hiljaisempaa vaikeampaa saada ääntään kuuluville tilanteissa, joissa selvitetään mielipiteitä. Aikuisena meillä on vastuu tukea lapsia tuomaan mielipiteensä esille oman kehityksensä mukaisesti ja koimme muun muassa kuvat Tampereen kohteista tilanteeseen sopivana apukeinona (Lehtonen 2014, 18). Käytimme valokuvia apuna esimerkiksi tapaamisessa, jossa meidän oli tarkoitus päättää mitä paikallisia kohteita nostamme kulttuurisalkussa esiin. Olimme tulostaneet valmiiksi kymmeniä kuvia, jolloin vaihtoehtoja oli riittävästi. Näin ollen kukin lapsi sai valita itselleen mieluisat kohteet, joita hyödynsimme muillakin tapaamiskerroilla erilaisten menetelmien kautta. Tutkimuksemme osoitti, että kohteita itse valinneet lapset olivat kiinnostuneita tutkimaan ja hyödyntämään niitä uudestaan myöhemmissäkin tapaamisissamme. Kun lapset ovat päässeet osaksi suunnittelua, he ovat sitoutuneita ja motivoituneita toimintaan (Shier 2001, 114).

Tutkimuksemme osoittaa, että lasten osallisuuden hyödyntäminen kulttuuripalveluiden tuottamisessa vaatii aikuiselta innostunutta asennetta. Päivähoidon ja muiden tahojen välistä yhteistyötä ja kaikkia sen muotoja tulisi hioa jo suunnitteluvaiheessa, jotta projektit rikastaisivat lasten arkea päivähoidossa vielä myöhemminkin (Ruokonen & Rusanen, 2009, 15). Projektimme lähtökohta oli onnistunut, sillä Rullan henkilökunta suhtautui positiivisesti ideaamme, ja saimme tukea salkun luomiseen kaikissa työmme vaiheissa. Tuotettuja kulttuuripalveluita haastaa se tosiasia, että käyttäjien täytyy pystyä kokemaan palveluiden sisällöt aidosti kiinnostavaksi ja koskettavaksi (Kalhama, Kitola & Walamies 2006, 35-36). Aikuisen toimiessa innostajana ja motivoijana on tärkeää,

välttämätöntäkin, tehdä yhteistyötä niiden tahojen kanssa, joille palveluita suunnitellaan, sillä he ovat oman alansa ja asiakkuutensa asiantuntijoita (Salovaara 2006, 51).

Kulttuurilla voidaan ajatella olevan kolme yhteiskunnallista merkittävää ulottuvuutta, jotka ovat henkilökohtainen ja yhteiskunnallinen kasvu, sekä yhteiskunnallinen osallisuus. Henkilökohtaisella tasolla merkityksellisimpänä näyttäytyy vahvan itsetunnon ja identiteetin kehittyminen, yhteisöllisellä tasolla lisääntyvät sosiaaliset verkostot, arvot sekä asenteet, ja ylipäätään kyky kokea yhteisöllistä osallisuutta. Yhteiskunnan näkökulmasta kulttuurin ulottuvuudet määrittävät akkulturaatio- ja separaatiokokemuksia, syrjäytymisen tuntemuksia, jopa kokemuksia demokratiasta ja hyvinvoinnista. (Kalhama ym. 2006, 35-36.) Tämän opinnäytetyön kautta korostuivat erityisesti edellä mainituista kokemukset demokratiasta, jota materiaalin perusteella lapset pääsivät harjoittamaan päättämistilanteissa, kulttuurin henkilökohtaisella ulottuvuudella, joka korostaa itsetunnon ja identiteetin kehittymistä sekä kokemukset yhteisöllisestä osallisuudesta. Nämä seikat näkyivät tutkimuksemme aikana etenkin tilanteissa, joissa lasten yhdessä tekemät päätökset johtivat johonkin ratkaisuun: lapset pääsivät tekemään yhdessä päätöksiä, näkemään niiden seuraukset, sekä myös testaamaan niiden toimivuutta myöhemmässä vaiheessa.

Tämä tutkimus osoitti, että asiantuntijavierailut, toteutettuna lapsiystävällisesti, auttavat lapsia hahmottamaan käsiteltävän aiheen historiaa ja sen kytkeytymistä omaan aikaamme. Osassa salkun tehtävissä toteutetaan kulttuuriperintökasvatusta, nimenomaan kulttuuristen juurien tärkeyden esiin nostamiseksi. Kulttuuriperintökasvatuksen tarkoituksena on esimerkiksi edistää monipuolista kulttuurista osaamista, sekä kulttuuriperinnön arvostamista (Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura 2017). Työssämme nousi esiin lapsien kiinnostus siihen, miten erilaista Tampereella on ollut ennen ja kuinka monet, nykyään arkiset ja joka seudulla tutut paikat kuten leikkipuistot ovat olleet ennen harvinaisia tai niitä ei ole edes ollut.

Osallistava taide voi toimia sosiaalisten kanssakäymisten testialustana ja tapana konstruoida todellisuutta. Yksilön kannalta taide merkitsee näin pohjimmiltaan oman persoonan rakentamista yhteisöllisessä dialogissa. Vuorovaikutus kulttuurikasvatuksellisenä menetelmänä voidaan mieltää luonnolliseksi kanssakäynnin muodoksi, joka on sidottu yhteistoiminnan motiiveihin. Kulttuurikasvatuksellisesta näkökulmasta vuorovaikutus on aktivoiminnan muoto, joka mahdollistaa monipuolisten taiteellisten itseilmaisullis-

ten menetelmien hyödyntämisen (Kalhama 2006, 124, 126). Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus toteutti kulttuurikasvatusta osallistuneiden lasten osalta, sen ollen yllä kuvatun kaltainen aktivoinnin muoto, mutta toimintaan osallistuminen toimi myös uusien menetelmien esittelijänä.

Jokainen kulttuurikasvatuksen parissa tapahtuva kohtaaminen olisikin tärkeää muistaa nähdä myöskin mahdollisuutena kohdata ja kuulla lapsia tasavertaisena kokijana. Menetelmistä esimerkiksi kuvataidekasvatuksen yhtenä tarkoituksena on mahdollistaa aisti- ja havaintotoimintojen herkistyminen. Tällaiselle esteettiselle asenteelle ominaista on asioiden katsominen uusin ja avoimin silmin, tähän liittyy intensiivisen läsnäolo, sekä ihmettelyn ja hämmästyksen tunne (Rusanen 2009, 48.) Tutkimuksemme mukaan lasten osallisuuden mahdollistaminen vaatii lapsiryhmän kanssa työskentelevältä, että hän tahoo antaa lapsille mahdollisuuden osallistua palveluiden tuottamiseen. Lapsiryhmän kanssa työskennellessä lasten osallisuuden toteutuminen jokaisessa prosessin vaiheessa on ehto lopputuotokselle, jossa lasten osallisuus näkyy aidosti.

11 POHDINTA

Opinnäytetyömme oli kokonaisuudessaan antoisa projekti, joka opetti uutta niin meille itsellemme, kuin toivottavasti lapsiryhmällemme, jonka kanssa työskentelimme. Kulttuurikeskus Rullalle yhteistyössä tuottamamme kulttuurisalkku, "Tampereelle, nääs!", on tuotos, jossa lapsen ääni näkyy niin sisällöissä kuin tuotteen ulkoasussakin.

Projekti eteni liikkeelle lähdettyään nopeasti, ja mikäli aikataulullisesti olisi ollut mahdollista, olisi ollut hienoa työskennellä lapsiryhmän kanssa pidempäänkin, syventäen sisältöjä, testaten ja taas muokaten ja hioen. Antoisin osio projektista oli ylivoimaisesti työskentely yhdessä lasten kanssa. Palaute on suoraa, ideoita on paljon, eivätkä lapset antaneet minkään olemassa olevan rajoittaa itseään. Olisi ollut mielenkiintoista saada tietää, millaisen teeman ympärille salkku olisi rakentunut, jos meillä olisi ollut mahdollisuus työskennellä pidempään yhdessä, niin että meidän olisi ollut mahdollista aloittaa työskentely teemankin suhteen nollasta. Valikoitunut teema, tamperelaisuus, on toki lasten valinta, ja teema nousi esiin niin Rullan puolelle tulleista toiveista, kuin ryhmän aikuistenkin havaintojen perusteella. Onnistuimme näin toteuttamaan salkun teeman ympärille, jolle on nähty tarvetta monelta taholta, niin lasten, kuin lasten kanssa työskentelevienkin.

Kohtaamiset lasten kanssa olivat antoisia, ja onnistuimme mielestämme hyvin antamaan jokaiselle lapselle mahdollisuuden osallistua ja tulla kuulluksi tämän omilla ehdoilla. Lasten kanssa työskentelyn aikana meiltä vaadittiin tarkkuutta ja terävää havainnointikykyä reagoida annettuihin ideoihin, aistia muutoksia ja lukea myös rivien välistä. Ryhmän lapset olivat temperamentiltaan erilaisia, joka asetti haasteita kaikkien tasavertaiselle kohtaamiselle, jokaisen ääni oli tärkeää saada kuuluviin, ja koimme olennaiseksi sen, että myös hiljaisempien mielipiteet tulevat esiin, eivätkä he jää dominoivien luonteiden jyräämäksi.

Lasten osallisuuden mahdollistaminen kulttuuripalveluiden tuottamisessa vaatii aikuiselta herkkyyttä, kärsivällisyyttä, sekä halua nähdä vaivaa. Palveluita voidaan tuottaa lapsille myös suunnittelemalla niitä yksin, kirjoittaen sähköposteja ja tulostaen mainoksia ja materiaalia. Kun lapsen ääni halutaan kuuluviin, vaatii se vaivannäköä ja sitoutu-

mista muuttuviin aikatauluihin ja suunnitelmiin. Kulttuurialalla nämä ovat toki arkea muutenkin, mutta lapsiryhmän kanssa työskentely lisää omia haasteitaan, ja ennen kaikkea onnistuminen vaatii sitoutumista ja halua tuottaa palveluita sen todellisen käyttäjäryhmän kanssa. Pienten lasten kanssa työskentelevien tuleekin luoda ympäristö, joka edistää lasten vaikutusmahdollisuuksia (Leinonen 2014, 18). Osallisuutta edistävän pedagogiikan suunnittelussa tulee huomioida lasten kehitykselliset tarpeet sekä lasten näkemykset (Frosén, Heikka & Elo 2014, 86, 91). Näin ollen myös esimerkiksi kulttuuripalveluissa voidaan omalta osaltaan toteuttaa osallisuutta edistävää pedagogiikkaa.

Valmiin kulttuuripaketin testaaminen käytännössä jää valitettavasti tämän projektin ulkopuolelle aikataulusyistä, mutta meillä molemmilla on tarkoitus hyödyntää ja testata pakettiamme myöhemmin työelämässä. Kehittämisideana näkisimme salkun saaman palautteen mukaisen muokkaamisen, sekä kunkin teeman jatkojalostamisen esimerkiksi omaksi teemakseen. Kun salkkua on testattu ja muokattu tarpeen mukaan, olisi sen markkinoiminen mahdollista toteuttaa Suomi100-juhlavuoden hengessä. Salkun ja sen tehtävien tuotosten ympärille olisi mielenkiintoista toteuttaa näyttely, joka voisi joko kiertää päiväkodeissa ja kirjastoissa, tai se voisi myös toimia internetiympäristössä, ollen käytössä kaiken aikaa ja kaikkialla. Paikallistunteeseen ja paikallisuuteen liittyen voisi laajentaa lisää tehtäviä, ja ne voisivat olla vielä laajemmin oppiaineet ylittäviä ollen näin käytössä myös kouluasteella, esimerkiksi Tampereen kaupungin taidekasvatusyksikkö TAITEn toiminnan kautta. Yksi kehittämishaara on myös salkun käyttö yhdessä huoltajien kanssa. Vanhemmat ja isovanhemmat ovat merkittävässä roolissa sukupolvien välisen vuorovaikutuksen luomisessa, ja heidän kokemuksensa voi syventää paikallisen kulttuurimme moninaisuutta (Ruokonen & Rusanen 2009, 15).

Kaiken kaikkiaan projekti oli todella opettava, ja onnistuimme siinä missä eniten toivoimmekin onnistuvamme. Yhteistyö sekä lapsiryhmän, rullan, että päiväkodin henkilökunnan kesken oli välitöntä, ja saimme paljon ideoita ja apua jokaiselta yhteistyötaholtamme. Keskinäinen yhteistyömme oli luontevaa ja opinnäytetyön toteuttaminen parina oli onnistunut toteutustapa. Kulttuurin ja varhaiskasvatuksen rajapinnalla on paljon annettavaa, kehitettävää, sekä hyödynnettävää molempien tahojen kohdalla. Tämän opinnäytetyön tekeminen on ollut oiva astinlauta tuolle pinnalle. Opittua hyödyntämään, Tampereelle, nääs!

LÄHTEET

Bae, B. 2009. Children's right to participate –challenges in everyday interactions. *European Early Childhood Education Research Journal* 17, 3, 391–406.

Fronsen, E., Heikka, J. & Elo, J. 2014. Osallisuutta edistävän suunnittelun tasot. Teoksessa Heikka, J., Fronsen E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) *Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa*. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry.

Ehdotus lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi. 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriön työ-ryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:6. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Hakkola, K. Laitinen, S. & Ovaska-Airasmaa, M. 1991. *Lasten taidekasvatus*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Kalhama, P. 2006. Taide vuorovaikutukseen osallistumisen välineenä. Teoksessa Kalhama, P. & Vartiainen, P. (toim.) 2006. *Kulttuurista kasvua: näkökulmia kulttuurikasvatukseen*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu

Kalhama, P., Kitola, A. & Walamies, M. 2006. Kulttuurikasvatuksen konteksteja ja määrittelyä. Teoksessa P. Kalhama & P. Vartiainen (toim.) 2006. *Kulttuurista kasvua: näkökulmia kulttuurikasvatukseen*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu

Kalhama, P. & Vartiainen, P. 2006. Johdanto: kulttuuri inhimillisenä toimintana ja tuotantona. Teoksessa P. Kalhama & P. Vartiainen (toim.) *Kulttuurista kasvua: näkökulmia kulttuurikasvatukseen*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Karkama, P. 1998. *Kulttuuri ja demokratia. Kirjoituksia kulttuurin nykytilasta*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Karlsson, L. 2014. *Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin*. Juva: PS-kustannus.

Keskinen, R. & Lounassalo, J. 2011. Pedagoginen dokumentointi - Leppoistava osallisuuden mahdollistaja. Teoksessa Mäkitalo, A-R., Nevanen, S., Ojala, M., Tast, S., Veninen, T. & Vilpas, Birgitta (toim.) 2011. *Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa* 2. http://www.socca.fi/files/1373/Loytoretkella_osallisuuteen_kehittamista_ja_tutkimista_paivakodin_arjessa_II.pdf

Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, K. 2011. *Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun*. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kuula, A. 2006. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino

Lansdown, G. 2010. The realisation of children's participation rights. Critical reflections. Teoksessa B. Percy-Smith & N. Thomas. *A handbook of children and young people's participation. Perspectives from theory and practice*. New York:

Routledge, 11–23. http://nmd.bg/wp-content/uploads/2013/02/Routledge-A_Handbook_for_Children_and_Young_Peoples_Participation.pdf

Lastenkulttuurikeskusten verkosto Taikalamppu. 2013. Taikalampun laatukäsikirja. Raameja laadukkaaseen lastenkulttuuriin. Luettu 06.06.2017.
http://www.lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2016/03/Laatukäsikirja_FINAL.pdf

Lehtonen, L. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J., Fronsén E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.). Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry

Mäkelä, K. 2010. Alaikäisiä koskevan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettinen ennakkosäätely. Teoksessa Lagström, H. Pösö, T. Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.

Piironen, T. 2007. Ohjaajan opas lasten osallistavien ryhmien ohjaamiseen. <http://docplayer.fi/5281840-Tiina-piironen-ohjaajan-opas-lasten-osallistavien-ryhmien-ohjaamiseen.html>

Pujola, M. 2017. Keskustelu lapsiryhmän kanssa yhteistyöpäiväkodissa 24.4.2017. Tampere

Rintakorpi, K. 2009. Teoksessa Ruokonen, I. Rusanen, S. & Välimäki, A-L. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa, iloa ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Ruokonen, I. Rusanen, S. & Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa, iloa ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Ruokonen & Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuuriin. Teoksessa Ruokonen, I. Rusanen, S. & Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa, iloa ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Salovaara, S. 2006. Kulttuurin kummajaiset – Vammaiset ja muut erityisryhmät osana kulttuuriryötä. Teoksessa Kalhama, P. & Vartiainen, P. 2006. Johdanto: kulttuuri inhimillisenä toimintana ja tuotantona. Teoksessa P. Kalhama & P. Vartiainen (toim.) Kulttuurista kasvua: näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Savolainen, H-M. 2009. Lasten osallisuus ei ole pelkkää mielipiteiden selvittämistä. Tiedote 9/2009. <http://lapsiasia.fi/tata-mielta/tiedotteet/tiedotteet-2009-2005/lasten-osallisuus-ei-ole-pelkkaa-mielipiteiden-selvittamista/>

Shier, H. 2001. Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. A new model for enhancing children's participation in decision-making, in line with article 12.1 of the United Nations convention on the rights of the child. 107-117. Children & society, 15. http://ipkl.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf

Stenvall, E. & Seppälä, U. 2008. Talo lapsia varten, Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Socca, pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. http://www.socca.fi/files/100/Talo_lapsia_varten_lasten_osallisuus_paivakodissa.pdf

Suomen kulttuuriperintökasvatusseura. 2017. Kasvattajalle. Luettu 13.06.2017. <https://www.kulttuuriperintokasvatus.fi/kasvattajalle/>

Toivanen, T. 2009. Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruokonen, I. Rusanen, S. & Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa, iloa ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Tammi.

Turja, L. 2007. Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Luettu 24.5.2017. <http://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>

Turja, L. 2010. Lapset osallisina – Kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Varhaiskasvatus tänään, Suomen varhaiskasvatus ry:n verkkolehti, 1-15. Luettu 28.2.2017. <http://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>

Turja, L. 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Turtiainen, P. 2001. Miten kuulla lasta? Esimerkkinä päiväkotilasten ja koululaisten haastattelut. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Varhaiskasvatuslaki 8.5.2015/580

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Opetusministeriö. Määräykset ja ohjeet 2016:17.

Venninen, T., Leinonen, J. & Ojala, M. 2010. ”Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi”. Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Socca, pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. http://www.socca.fi/files/627/Yhteinen_kokeminen_jaetuksi_iloksi_lapsen_osallisuus_paa-kaupunkiseudun_paivakodeissa_2010.pdf

Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatuksen oivallus lasten vanhemmille. Teoksessa Ruokonen, I. Rusanen, S. & Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa, iloa ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. 60/1991

LIITTEET

Liite 1. Infokirje vanhemmille

SOMMORO!

Olemme Sirpa ja Maisa, viittä vaille valmistuneet sosionomit Tampereen ammattikorkeakoulusta. Erikoistumme varhaiskasvatukseen ja päivähoidon.

Tarkoituksenamme on toteuttaa lapsenne päivähoitoryhmän kanssa Tampereen kaupungin Lastenkulttuurikeskus Rullaan uusi kulttuuripaketti, joka on jatkossa esimerkiksi alueen päiväkotien käytössä. Ideoimme kevään aikana salkun teeman ja sisällön yhdessä ryhmän kanssa, lapsenne on tässä merkittävässä roolissa ideanikkarina ja asiantuntijana!

Tulemme kyselemään teiltäkin jonkin verran ideoita ja toiveita lapsenne kulttuurisiin kokemuksiin liittyen, mikä kulttuuriala on jo tuttu, mikä vieraampi, mikä kiinnostaa ja mikä ei. Tavoitteenamme on mahdollistaa uusien asioiden kokeminen ja eri kulttuurin muotoihin tutustuminen, teidän lapsenne kiinnostusten mukaan!

Lapsenne henkilöllisyys ei käy ilmi kulttuuripaketista, eikä opinnäytetyömme kirjallisessa tuotoksessa. Ilmoitattehan oheisella lomakkeella, saako lapsenne osallistua tähän projektiin. Ajallisesti kaikki tapahtuu päiväkodilla hoitoaikana kevään 2017 aikana.

Lisätietoja: sirpa.mannila@soc.tamk.fi/maisilla@soc.tamk.fi

t. Sirpa

t. Maisa

Liite 2. Toimintakertojen aiheet

PÄIVÄMÄÄRÄ	AIHE
19.4.	Havainnointi
20.4.	Aiheen esittely ja toiminnan aloittaminen
21.4.	Tarinan maskottien tekeminen
24.4.	Tarina omasta kummituksesta
26.4.	Vierailija
27.4.	Kohteiden valinta
5.5.	Toiminta kohteissa

Liite 3. Kulttuurisalkun esittely

TAMPEREELLE, NÄÄS! -KULTTUURISALKKU

Salkku koostuu kolmesta tarinasta, jossa lasten piirtämät kummitukset seikkailevat tutustumassa Tampereeseen. Jokainen reiteistä on oma kokonaisuutensa, joista käyttäjä voi valita joko yhden, tai tehdä useamman putkeen. Kukin reitti alkaa Tampereen rautatieasemalta, ja päättyy keskustorille raatihuoneelle. Jokaisesta kohteesta on alussa tarinallinen osuus, josta käy myöskin ilmi jokin mielenkiintoinen fakta kohteeseen liittyen, esimerkiksi Pikku Kakkosen leikkipuiston kohdalla kerrotaan Pikku kakkosta esitetyn jo yli 40 vuoden ajan, Metson kohdalla kerrotaan mistä kirjaston nimi juontaa, ja Hakametsän jäähallista kerrotaan sen olevan Suomen ensimmäinen jäähalli. Kolme kokonaisuutta ovat **Tampere tornista torniin**, jonka kohteet ovat Hatanpään arboretum, Tornihotelli, sekä Näsinneula, **Tampere rotvallin reunalla**, jonka kohteet taas ovat Pikku Kakkosen puisto, Särkänniemi ja Metso, sekä **Tampere ja järvet**, johon kuuluvat Sorapuisto, Hakametsän jäähalli ja Rauhaniemi.

Kukin kolmesta kokonaisuudesta on samassa salkussa, mutta omissa kansioissaan. Kansioissa on kustakin kohteesta kuva ja ohjeteksti, ja se on itseseisova. Oheismateriaaleina on alkukirje, jossa salkku esitellään, kohteissa tarvittavat oheismateriaalit kuten nopat, tekstipätkät ja kuva kirjasto-tehtävään, sekä itseseisovat kummitushahmot.

TAMPERE TORNISTA TORNIIIN

Hatanpään arboretum

Arboretumissa lapset pääsevät tutustumaan väri- ja muoto-oppiin. Rastilla lasten on tarkoitus yhdistää perusvärejä edustavista paloista vihreä, violetti ja oranssi pala. Yhdistelmän oikeuden pystyy tarkistamaan palojen toiselta puolelta: esim. Sinisen ja keltaisen palan toiset puolet olivat vihreät. Uudesta väristä muodostuu aina myöskin jokin muoto: sininen ja keltainen pala ovat kumpikin puolipallon muotoisia, ja toiset puolet vihreitä, näin oivalluksesta syntyy sekä uusi väri, että muoto. Muita muotoja lopullisessa versiossa ovat myös neliö, sekä kolmio. Tässä tehtävässä annetaan mahdollisuus kuvan tulkin- nalle: tutkitaan yhdessä kuvaa arboretumista, mitä kuvassa näkyy, mitä värejä ja millaisia ääniä kuvassa voisi kuulua.

Sokos Hotel Tornin

Tässä kohteessa toiminta aloitetaan tutkimalla kuvaa, joka on otettu Tornin huipulta. Kuvasta näkyy Tampereen keskusta, ja tässä yhteydessä näytetään myös kuvia patsaista, joita kaupungissa on. Lasten on tarkoituksena matkia yksin tai yhdessä patsaita ja niiden asentoja, joista ryhmän on mahdollista ottaa valokuvia. Kuvia lasten itse esittämistä patsaista voi hyödyntää myöhemmin esimerkiksi varjomaalauksessa, tai käyttäen niitä mallina patsaiden teossa esim. Taikataikinasta.

Näsinneula

Näsinneula-osiossa nostetaan esille myös Koiramäki. Rastilla katsotaan kuvaa Näsinneulasta ja Koiramäestä, ja pohditaan yhdessä mitä kuvassa näkyy. Kuvantulkinnan lisäksi rastilla on tarkoitus matkia nähtyjen eläinten liikettä ja ääntä.

TAMPERE ROTVALLIN REUNALLA

Pikku kakkosen leikkipuisto

Pikku Kakkosen leikkipuistossa pelataan sovellettua versiota Vettä kengässä-pelistä. Pelissä yksi pelaajista on posteljooni, ja yhdellä pelaajista on postitettavaa. Lapset jakautuvat ympäri käytettävissä olevaa tilaa, ja posteljooni pomppii yhdellä (tai kahdella jalalla) kunkin lapsen luo vuoron perään kysyen ”onko sinulla jotain postitettavaa?”, mikäli lapsi ei ole, se jolla postitettavaa on, on hänen vastattava ”vettä kengässä”. Näin jatketaan niin kauan, kunnes posteljooni löytää pelaajan jolla on postitettavaa.

Särkänniemi

Särkänniemi-osiossa pelataan noppapeliä. Materiaalina on kaksi noppaa, joista toisessa oli kuvia Särkänniemen laitteista, ja toisessa erilaisia tunnetiloja ilmaisevia sanoja. Kunkin lapsista saa vuorollaan heittää noppia, jonka jälkeen kaikki yhdessä esittävän arpojen osoittamaa yhdistelmää, joita ovaat esimerkiksi kikattava possujuna tai mököttävä karuselli.

Pääkirjasto Metso

Metsossa lasten tehtävänä on kuunnella lyhyitä pätkiä suomalaisista lastenkirjoista, ja yhdistää kuultu tarina oikeaan kuvaan. Lastenkirjat linkittyvät Pirkanmaahan: mukana ovat Mauri Kunnaksen Koiramäen lapset kaupungissa, Aino Havukaisen ja Sami Toiva-

sen Tatun ja Patun Suomi, Kirsi Kunnaksen Tiitiäisen satupuu, Elina Karjalaisen Upponalle, Tove Janssonin Vaarallinen juhannus, sekä Sinikka ja Tiina Nopolan Heinähattu ja Vilttitossu.

TAMPERE JA JÄRVET

Sorsapuisto

Sorsapuistossa esiin nostetaan musiikki ja musiikkitermit. Tarinallisessa osuudessa kerrotaan puiston laidalla harjoittelevan myös Tampereen sinfoniaorkesterin. Ryhmän tehtävänä on laulaa yhdessä kaikille tuttua laulua, esimerkkinä olemme käyttäneen kappaletta Viisi pientä ankkaa, ja laulun aikana esimerkiksi kappaleen tempoa tai äänenvoimakkuutta vaihdellaan ohjeen mukaan. Ohjaajalle on varattu merkkejä, joissa on muun muassa taukomerkki, sekä tempoon ohjaavia musiikkitermejä lasta helpottavin kuvin varustettuna.

Hakametsän jäähalli

Jäähalli-tehtävässä lapset pääsevät ensin miettimään, keitä kaikkia jäähallissa käy, ja ketkä kaikki siellä työskentelevät. Kun eri ammattikuntia oli keksitty, ryhdytään matkimaan näiden ihmisten liikekieltä ja luomaan äänimaisemaa. Matkittavia henkilöitä tai liikkeitä ovat esimerkiksi jääkiekkoilija, maalin jälkeinen tuuletus, taitoluistelijoiden piruetti, kuuluttaja, jääkoneen hidas, tasainen liike ja hurina, sekä esimerkiksi valmentaja jauhamassa purkkaa suurieleisesti.

Rauhaniemi

Rauhaniemessä lapsilla on käytössään Rullan työntekijöiden lasten tekemistä kummituksista toteuttamat pöytänukkeversiot. Lapsille näytetään kuvaa Rauhaniemen kansankylpylästä, ja lapset saavat kertoa kuvasta tarinaa yksin tai yhdessä, ja heillä on mahdollisuus valmistaa kummituksia apuna käyttäen kohtaus, joka voisi tapahtua rannalla. Jatkojalostusta varten kerrotun tarinan tai näytelmän voi taltioida, ja hyödyntää sitä myöhemmin esim. Valmistamalla kokonaisen esityksen, johon lapset valmistavat lavasteet, tai toteuttavat äänimaisemaa.